

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Pěstounská péče: přípravná fáze a proces přijetí
z perspektivy pěstouna**

Klára Kozlová

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie a sociální práce

Studijní program Sociální práce

Bakalářská práce

**Pěstounská péče: přípravná fáze a proces přijetí
z perspektivy pěstouna**

Klára Kozlová

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Glajchová, Ph. D.

Katedra sociologie a sociální práce

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2023

.....

Kozlová

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucí bakalářské práce Mgr. Aleně Glajchové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady a trpělivost. Také bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří mi věnovali svůj volný čas. V neposlední řadě patří obrovské poděkování mé rodině a přátelům, kteří mě během psaní této práce podporovali.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	PĚSTOUNSKÁ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE	4
2.1	Novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí	6
2.1.1	Novelizace v roce 2006	6
2.1.2	Novelizace v roce 2013	7
2.1.3	Novelizace v roce 2022	10
2.2	Pěstounská péče na přechodnou dobu	11
3	PROCES ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE A PŘIJETÍ PĚSTOUNA	14
3.1	První kroky, které musí žadatel učinit na to stát se pěstounem a jejich motivace	14
3.1.1	Podání žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče	14
3.1.2	Motivace žadatelů	15
3.2	Obecní a krajský úřad	16
3.2.1	Obecní úřad a obecní úřad s rozšířenou působností ...	16
3.2.2	Krajský úřad	16
3.3	Spisová dokumentace	17
3.3.1	Spisová dokumentace dítěte	17
3.3.2	Spisová dokumentace žadatele	18
3.4	Proces zprostředkování a odborné posouzení	18
3.4.1	Odborné posouzení	19
3.5	Odborné přípravy	21
3.5.1	Přípravný kurz pro žadatele pěstounské péče	21
3.6	Fáze rozhodnutí o vhodnosti žadatele, zařazení do evidence a čekání na nabídku dítěte	22

3.7 Příprava dítěte a žadatele na osobní setkání	24
3.7.1 Kontakt s dítětem a jeho převzetí do péče.....	24
3.8 Dohoda o výkonu pěstounské péče.....	25
4 PŘÍPRAVNÁ FÁZE A PROCES ZPROSTŘEDKOVÁNÍ VE	
VÝZKUMU	27
4.1 Výzkum 1 - Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v ČR	27
4.2 Výzkum 2 – Motivace pěstounů.....	29
4.3 Výzkum 3 – Rozhodující faktory proto stát se pěstounem	30
5 METODOLOGIE	32
5.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	32
5.2 Design výzkumu.....	32
5.3 Metody sběru dat	33
5.4 Výzkumný vzorek.....	34
5.5 Analýza dat.....	35
5.6 Etické zaopatření	36
6 VÝSLEDKY A INTERPRETACE DAT	37
6.1 Důvody poskytování pěstounské péče.....	37
6.2 Spolupráce s psychologem	39
6.3 Určení svých preferencí a hranic	41
6.4 Návrh změny v procesu zprostředkování a následného přijetí.....	44
6.5 Porovnání změn po roce 2013	46
6.6 Příprava, průběh přípravy a aktivní spolupráce během přípravy	47
6.7 Vliv příprav na osobní život a jeho následná změna	49
6.8 Přípravné kurzy a jejich průběh.....	51
6.9 Podpora ze strany OSPOD a doprovázející organizace	53
7 ZÁVĚR	54
8 RESUMÉ	58
9 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A PRAMENŮ.....	59

10 SEZNAM ZKRATEK	64
11 PŘÍLOHY	65

1 ÚVOD

Ve své práci se zabírám zkušenostmi pěstounů s přípravnou fází a následným zařazením do evidence žadatelů vhodných stát se pěstounem. Hlavním důvodem výběru tohoto tématu byla osobní zkušenost a zájem o tuto problematiku, neboť jsem na odboru sociálně právní ochrany dětí vykonávala praxi a měla jsem možnost blíže porozumět situaci pěstounů a jejich možnostem v přípravném procesu, které jsou mnohdy limitované. Po uskutečnění podrobné rešerše jsem zjistila, že je nedostatek odborných článků a výzkumů věnujících se zkušenostem pěstounů s přípravnou fází a procesem přijetí. Myslím si, že je důležité se zaměřit a prozkoumat tuto oblast, neboť pěstouni vykonávají důležitou činnost a mělo by se více hledět na kladné a záporné stránky procesu přijetí. Na základě zjištění z realizovaného výzkumu by se daly zlepšit nedostatky v přípravné a přijímací fázi, které by napomohly pěstounům lépe tuto etapu života zvládnout, či zařadit více kroků, které by pěstounům v této fázi napomáhaly.

Má práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se dále rozdělí na tři kapitoly. První kapitola se bude věnovat pěstounské péči v České republice a jejím hlavním charakteristikám. Tato kapitola se blíže zaměří na charakteristiku pěstounské péče a budou zde velmi obecně popsány základní informace o pěstounské péči, aby i lidé, kteří se tomuto tématu nevěnují věděli, co tato forma náhradní rodinné péče obnáší. Další kapitola se bude věnovat procesu zprostředkování pěstounské péče a následnému přijetí pěstouna. V této části detailně popíši celý proces zprostředkování, od podání žádosti na obecní úřad s rozšířenou působností až po následné

zařazení do evidence žadatelů. Poslední teoretická část se bude zabývat přípravnou fází a procesem zprostředkování ve výzkumu, kdy se zaměřím na tři výzkumy, jenž se zaobírají podobnými výzkumnými cíli, a vypíši následné zjištění z těchto výzkumů.

Praktická část se bude skládat ze dvou částí. V první části bude popsán výzkumný cíl a výzkumné otázky, design výzkumu, výzkumný vzorek, metody sběru dat, analýza dat a etické zaopatření. Druhá část metodologie se bude zabývat výsledky a interpretací dat, které pomocí polostrukturovaných rozhovorů získám.

Hlavním cílem a také hlavní výzkumná otázka mé bakalářské práce je zjistit, jaké mají pěstouni zkušenosti s procesem přípravy na výkon role pěstouna. Jako design výzkumu bude zvolen kvalitativní výzkum, neboť potřebuji získat velmi rozsáhlé výpovědi ze strany respondentů. Jako metodu sběru dat využiji polostrukturované rozhovory. Při realizaci rozhovorů je mi nápomocná sada dílčích otázek. Výzkumný vzorek obsahuje šest pěstounů, jenž poskytují zprostředkovanou pěstounskou péči a vykonávají jí před a po roce 2013, kdy nastala novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Tato skutečnost mi zároveň umožňuje porovnat jejich zkušenosti před novelizací a po ní a odhalit tak možné změny a dopady na proces přípravy. Veškeré rozhovory budou doslovně přepsány a podrobeny tematické analýze, kdy se budu snažit najít opakující se témata a kategorie, které následně okóduji.

Po zjištění, chci dané výsledky předložit pracovníkům obecních a krajských úřadů a také žadatelům o pěstounskou péči. Práce by mohla díky těmto výsledkům přispět k možnému zlepšení průběhu přípravného

procesu, aby byl proces pro pěstouny co nejjednodušším. Ráda bych na konec také uvedla, že je důležité se zaměřovat na názory pěstounů, a to z toho důvodu, aby veškerá spolupráce s pěstouny byla v rámci možností co nejlepší a přibývalo stále nových žadatelů o pěstounskou péči. Jsem zastáncem toho, aby děti, které nemohou vyrůstat ve své biologické rodině, alespoň vyrůstaly v náhradní rodinné péči namísto ústavního zařízení.

2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE

Zprvu bych ráda přiblížila základní charakteristiky pěstounské péče, novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a pěstounskou péči na přechodnou dobu, z důvodu lepšího ukotvení a bližšího představení hlavních znaků pěstounské péče.

Pěstounská péče je jedna z druhu náhradní rodinné péče, která poskytuje dětem rodinné zázemí a pečující osobu, která má povinnost vychovávat dítě, a to dle nejlepšího možného uvážení. Mezi další formy rodinného typu patří osvojení, péče jiné osoby a poručenská péče (Bubleová et al., 2011).

Pěstounská péče je určena pro děti, o které se nemůže starat ani jeden z rodičů ani poručník, a to po dobu, kdy rodiče jsou zbaveni rodičovské odpovědnosti, nebo jim byla pozastavena. Má povinnost zajistit dítěti odpovídající hmotné zabezpečení a také peněžitou odměnu těm, kteří pěstounskou péči poskytují. Dítě se svěřuje do péče fyzické osoby, nebo do péče manželů (Bubleová et al., 2011). Orgán sociálně právní ochrany dětí, dále jen OSPOD, se vždy nejprve snaží najít dítěti vhodného pěstouna. V momentě, kdy se žádný vyhovující pěstoun nenaskytne, tak se začne vyjednávat o umístění dítěte do ústavní péče (MPSV, 2021).

Je důležité zmínit, že do pěstounské péče se umisťují děti, jejichž rodiče o ně projevují neustále zájem, ale nedokáží se o ně momentálně postarat a nepovolili, aby byly právně volné. Těmto rodičům stále patří rodičovská práva a povinnosti a cílem je, aby se po nějaké určité době dítě vrátilo zpět ke své biologické rodině (Bubleová, 2018).

Dle zákona č. 359/1999 Sb., se pěstounská péče rozděluje na zprostředkovanou a nezprostředkovanou. Za zprostředkovanou pěstounskou péči se považuje péče, kdy osoba pečující získá oznámení o vhodnosti na to stát se pěstounem dítěte a projde si celým procesem přípravy. Nezprostředkovaná pěstounská péče neboli příbuzenská, se charakterizuje jako péče, v níž osoba pečující neprochází žádným přípravným procesem a nezíská od krajského úřadu oznámení o vhodnosti (Zákony pro lidi, 2023).

Majerová (2015) popisuje pěstouna jako osobu, která bydlí na území České republiky, je schopna vychovávat děti, má dobrý zdravotní stav, adekvátní zázemí a je bezúhonná. Pěstoun se může považovat za subjekt, charakterizující se jako dospělý člověk se životními zkušenostmi, příběhem a již nějakou osobností, která se v průběhu života stále modeluje. Také se může charakterizovat jako objekt, kterému náleží určitá práva a povinnosti pěstouna, jenž musí dodržovat. Pazlarová (2016) doplňuje Majerovou (2015) a charakterizuje pěstouna jako osobu s mnoha vlastnostmi a dovednostmi, jenž je emočně stabilní, naslouchavá, vzdělaná, milující, zodpovědná, spolupracující a empatická. Pěstoun pečuje o dítě, které nemůže vyrůstat ve své biologické rodině a poskytuje dítěti každodenní potřeby, ochranu a dobrou zdravotní péči. Novák a Gabriel (2008) dodává, že pěstoun zastupuje dítě jen v běžných záležitostech, ale při zásadních problémech musí získat vždy souhlas od biologického rodiče, kdy se jedná především o lékařské zákroky, vybírání vzdělávacího institutu či povolání a vydávání dokladů. Vágnerová (2012) nakonec shrnuje osobu pečující jako člověka, který je natolik připravený na různé druhy chování a ví, jak s nimi následně pracovat, že často umí dobře pracovat s rozdílným chováním a odlišnými návyky dítěte.

Je nutné podotknout, že pokud rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, či jejich rodičovská odpovědnost byla pozastavena, tak se v těchto případech pěstoun může stát poručníkem dítěte. V tento moment pěstoun přebírá za dítě plnou odpovědnost a je jeho zákonným zástupcem (Bubleová et al., 2011).

2.1 Novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

Tato podkapitola byla zvolena za cílem vymezení legislativních změn v zákoně č. 359/1999 Sb., které pozměnily práva a povinnosti pěstounů, proces zprostředkování a různé podmínky dopadající na pěstouny. Zásadní změny nastaly s novelizací v roce 2013 a z tohoto důvodu jsem respondenty rozdělila na dvě skupiny – poskytující pěstounskou péči před a po novelizaci.

2.1.1 Novelizace v roce 2006

V roce 2006 nastala novela zákona o sociálně právní ochraně dětí a zavedla se pěstounská péče na přechodnou dobu, která sloužila a slouží jako lepší varianta ústavní péče. Tato forma byla prvotně vytvořena pouze pro děti, jejichž zdravotní stav nevyžadoval speciální péči a poté pro pěstouny, kteří mají zkušenosti s výchovou kojenců (Macela, 2019).

Je dobré podotknout, že v tomto období pěstouni na přechodnou dobu pobírali odměnu pouze tehdy, když měli v péči dítě. V časovém úseku, kdy čekali na přijetí dítěte do péče si museli najít jinou výdělečnou činnost, kterou by v případě přijetí dítěte do péče museli ihned opustit,

neboť pokud byli čekatelé v evidenci osob, tak na odměnu neměli nárok (Macela, 2019).

2.1.2 Novelizace v roce 2013

Když nastala novelizace zákona v roce 2013, přibýlo mnoho dětí v pěstounské péči jak zprostředkované, tak nezprostředkované, a také byl zaznamenán velký nárůst v pěstounské péči na přechodnou dobu (Pazlarová, 2016). Novelizací zákona se zavedl nový koncept osoba pečující, jenž se charakterizuje jako fyzická osoba, která je odpovědná za výchovu dítěte. Také se zavedl pojem osoba v evidenci, která je popisována jako fyzická osoba, jenž je zavedená v evidenci osob, která může vykonávat pěstounskou péči (MPSV, 2013). MPSV také v tomto roce vydalo jednotný formulář žádosti pro pěstounskou péči a pěstounskou péči na přechodnou dobu (Macela, 2012).

2.1.2.1 Novelizace dávek

Je důležité zmínit, že novelizací dávky prošly velkou změnou, která pro pěstouny byla velmi nápomocná. Níže jsou uvedeny důvody, které jasně vyznačují změny ku prospěchu pěstounům.

Po novelizaci jsou dávky ukotveny pod zákonem 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Od 2. 1. 2013 si lidé, kteří už dříve vykonávali PP, mohli požádat skrze předepsané tiskopisy o nové dávky, které vyplácí Úřad práce dle místa trvalého bydliště (Macela, 2012).

Novelizací pěstouni získávali tyto dávky, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměnu pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení

pěstounské péče (MPSV, 2013). Například každý pěstoun i osoba v evidenci již získává odměnu pěstouna i v okamžiku, kdy momentálně nemá dítě v pěstounské péči (Macela, 2012). Tato odměna přestala být sociální dávkou a ukotvila se jako příjem ze závislé činnosti, kdy se tedy z toho odvádí zdravotní, sociální, důchodové pojištění a daně (Filadelfie, 2013). Příspěvek na zakoupení motorového vozidla byl před novelizací závislý na počtu dětí v domácnosti, tak jako to je dnes, ale pokud rodina tento příspěvek chtěla získat, musela pečovat o nejméně čtyři děti v pěstounské péči, novelizací zákona se tento počet snížil na minimálně tři děti v pěstounské péči. Nově vznikl příspěvek při ukončení pěstounské péče, kdy dítě při odchodu získá jednorázovou dávku (Macela, 2012).

2.1.2.2 Novelizace pěstounské péče na přechodnou dobu

Je podstatné uvést, že tento druh pěstounské péče byl ukotven již v roce 2006, ale do roku 2013 nebyl moc využíván a upřednostňován, neboť nebylo detailně zajištěné sociální a finanční zabezpečení, jak jsem již uváděla na počátku této podkapitoly v změnách z roku 2006.

Bubleová (2018) uvádí, že v roce 2013 došlo k právní úpravě pěstounské péče na přechodnou dobu, jenž se vyjasnily možnosti využití a podmínky pro využívání této formy.

Následně v roce 2013 zákon ukotvil, že tato forma má být vykonávána dle dohody, hrazena ze státního příspěvku a dávek PP a musí trvat nejdéle jeden rok (Macková, 2014).

2.1.2.3 Obecné úřady, KÚ, MPSV

Je důležité zmínit, že novelizací už proces zprostředkování neprovádí krajský úřad a Ministerstvo práce a sociálních věcí, ale pouze obce s rozšířenou působností a krajské úřady. Dále se novelizací zrušily zařízení pro výkon pěstounské péče (MPSV, 2012).

2.1.2.4 Novelizace povinných příprav a vzdělávání

Dlouhodobý pěstouni mají po novelizaci minimálně 48 hodin povinných příprav a pěstouni na přechodnou dobu 72 hodin příprav. Zavedla se nově i příprava dětí, která se provádí vhodně k jejich věku, aby nedocházelo k zbytečné stresové zátěži. Osoby pečující a osoby v evidenci mají povinnost se minimálně 24 hodin ročně vzdělávat a zvyšovat si tak neustále své dosavadní znalosti (MPSV, 2012).

2.1.2.5 Dohody o výkonu pěstounské péče

Dohodu o výkonu pěstounské péče mají nově povinnost uzavírat osoby pečující a osoby v evidenci, jenž jim stanovuje práva a povinnosti pečujících osob (MPSV, 2012). Tato dohoda se uzavírá mezi osobami pečujícími a obecním úřadem s rozšířenou působností, či jinou doprovázející organizací (Filadelfie, 2013).

2.1.2.6 Odborná pomoc

Osoby pečující mají právo jednou za 6 měsíců na terapeutickou, poradenskou nebo psychologickou pomoc (MPSV, 2012). Novelizací mohou pěstouni využívat odborného poradenství a výchovnou a poradenskou péči při výkonu pěstounské péče (MPSV, 2013).

2.1.3 Novelizace v roce 2022

Pěstouni poskytující pěstounskou péči zprostředkovanou mají od 1. 1. 2022 nárok na dávku odměna pěstouna a pěstouni poskytující nezprostředkovanou pěstounskou péči již nikoli, tato možnost jim skončila ke dni 31. 12. 2021. Pěstouni poskytující nezprostředkovanou pěstounskou péči mají nárok na příspěvek při pěstounské péči (Úřad práce, 2022).

Od 1. 1. 2022 je dále změna v poskytování příspěvku při ukončení pěstounské péče, kdy tento příspěvek byl zrušen a nahrazen novou dávkou, a to zaopatřovacím příspěvkem jednorázovým. Také pěstouni na přechodnou dobu mají nově nárok na příspěvek při převzetí dítěte za podmínky, že součet příspěvků nesmí přesáhnout hranici 40 000 Kč za posledních 12 kalendářních měsíců přede dnem podání žádosti o tento příspěvek (Úřad práce, 2022).

Dále je možné ukončit dohodu o výkonu PP výpovědí jedné smluvní strany nebo dohodou smluvních stran pouze k poslednímu dni kalendářního pololetí. Státní příspěvek na výkon PP se zvýšil z částky 48 000 Kč na částku 54 000 Kč na kalendářní rok za jednu uzavřenou dohodu o výkonu PP nebo za 1 rozhodnutí o úpravě práv a povinností osoby pečující v evidenci při výkonu PP. Také příjemce státního příspěvku na výkon PP má povinnost předkládat ÚP přehled, jak vynaložil a vyčerpal státní příspěvek za uplynulý kalendářní rok, a pokud částku nevyčerpal, musí zbylou částku vrátit na účet (MPSV, 2021).

Pro pěstouny na přechodnou dobu se odměna pěstouna stanovila na úroveň 1,8 x minimální mzdy za kalendářní měsíc. Pro dlouhodobé

pěstouny se odměna pěstouna stanovila ve výši 1,0 x minimální mzdy za kalendářní měsíc za péči o jedno dítě, pokud pěstoun má v péči více dětí dávka se počtem dětí v péči zvyšuje. Pro pěstouny poskytující nezprostředkovanou PP se odměna pěstouna zrušila a vznikl nově příspěvek při pěstounské péči ve výši 2,3 x životní minimum jednotlivce za každé dítě, resp. 1,8 x životní minimum jednotlivce u prarodičů. Při příspěvku při pěstounské péči se neodvádí ZP ani SP, nepodléhá předpisům daně z příjmu, nezapočítává se do rozhodného příjmu pro dávky státní sociální podpory a také se mohou z tohoto příspěvku srážet exekuce (MPSV, 2021).

2.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Ve své empirické části mé práce spolupracuji i s pěstouny poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu a z tohoto důvodu zde budou uvedeny tyto základní informace.

Tato forma pěstounské péče je poskytována profesionály, kteří mají za cíl vyřešit rychle a efektivně náhlé umístění dětí mimo domov do náhradní rodinné péče namísto ústavní. Pěstounská péče na přechodnou dobu, dále jen PPPD, je nejvíce využívána u dětí, u kterých je velmi pravděpodobné, že se vrátí nazpět do své původní rodiny, či se stanou právně volnými a budou moc být adoptovaní (Řezáč, 2022). Nožířová (2012) kupříkladu uvádí, že tato forma péče je pro pěstouny velmi náročná a kladou se na ně větší nároky, neboť se jedná o velmi krátkodobé a rychlé umístění dítěte do rodiny. Pěstoun si musí u této formy uvědomit, že dítě bude mít v péči nejdéle na rok a během této doby musí dítě připravit na život v nové rodině, což je pro všechny velmi psychicky náročné. Pěstouni by měli být připraveni na různé nepříjemné události a nevhodné chování ze strany rodiny, a měli by vědět, jak se

v těchto situacích zachovat, neboť jsou na tyto okamžiky v přípravných kurzech připravováni.

Dle Nováka a Gabriela (2008) se pěstounská péče na přechodnou dobu poskytuje dětem, jejichž rodiče dlouhodobě nevykonnávají rodičovské povinnosti a nedokáží se o dítě v současné době kvalitně postarat. Předpokládá se, že během několika měsíců se situace v rodinělepší, a proto by pěstouni měli co nejvíce upevňovat vztahy mezi dítětem a rodinou, aby se dítě v tom nejlepším případě mohlo vrátit zpět k biologické rodině. Povětšinou rodiče dětí jsou mladé matky a otcové, závislí rodiče, rodiče s agresivním a násilným chováním, rodiče ohrožení s pobytem ve výkonu trestu, anebo rodiče, kteří náhle onemocní vážným onemocněním.

Pěstouni na přechodnou dobu se musí vzdělávat minimálně 72 hodin, to je oproti jiným typům pěstounské péče více časově náročné, ale má to své důvody. Pěstouni na přechodnou dobu jsou připravováni na situace, kdy budou muset kupříkladu usilovně spolupracovat s rodinou dítěte a na situace, kdy se musí naučit, jak mají správně provést proces předání dítěte do trvalé péče. Také jsou zde posilovány jejich činnosti v oblasti monitorování, vyhodnocení a zaznamenání vývoje dítěte. Pěstouni musí intenzivně spolupracovat s odborníky, neboť v tak krátkém časovém úseku se vyskytuje mnoho problémů a faktorů najednou, a proto potřebují mít oporu a důvěru ze strany profesionálů (Pazlarová, 2016).

Pazlarová (2016) ve své publikaci zmiňuje typy dětí, které nejvíce využívají PPPD. Jedná se o děti v nízkém věku, neboť se tato forma poskytuje nejvíce v momentě, kdy se biologičtí rodiče rozhodnou dát svolení o osvojení, anebo, kdy soud rozhodne o zbavení rodičovské

odpovědnosti z důvodu nedostatečného projevení zájmu k dítěti. Dalším důvodem získání do péče novorozence je ten, že biologičtí rodiče si dítě do vlastní péče nemohou vzít z důvodu zdravotních, psychických a sociálních. V tomto případě se všechny strany následně snaží získat dítě zpět do péče rodičů. Další skupina dětí, které se umisťují do pěstounské péče na přechodnou dobu jsou děti staršího věku, kdy jejich rodiče po nějakou dobu nemají možnost se o dítě starat, ale v těchto situacích je velká naděje, že se problémy v rodině vyřeší, a dojde k tomu, že biologická rodina zpět získá dítě do péče.

3 PROCES ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE A PŘIJETÍ PĚSTOUNA

Byly představeny hlavní charakteristiky pěstounské péče a jako další stěžejní kapitola je proces zprostředkování pěstounské péče a přijetí pěstouna do evidence osob vhodných stát se pěstounem. Je to velmi zásadní téma, které je součástí výzkumného cíle, a z tohoto důvodu se na to v této části zaměřím z větší perspektivy.

3.1 První kroky, které musí žadatel učinit na to stát se pěstounem a jejich motivace

První zásadní fáze je samotná úvaha o náhradní rodinné péči. Lidé, kteří uvažují o pěstounské péči nad tímto krokem přemýšlí dlouhou dobu, neboť je to velký krok do neznáma, který sebou nese obrovskou zodpovědnost. Člověk, jenž má zájem poskytovat pěstounskou péči musí nejprve podat žádost o zprostředkování náhradní rodinné péče u příslušného orgánu sociálně právní ochrany dětí. Po podání žádosti se následně zahajuje správní řízení, které je na velmi dlouhou trať, protože žadatel prochází náročným procesem a až po celém absolvování příprav se dozví, zda je do evidence žadatelů zařazen či nikoliv (Zezulová, 2012).

3.1.1 Podání žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče

Podání žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče je prvním krokem k tomu, aby se člověk mohl stát pěstounem. Je důležité zmínit informace, které ve své publikaci uvádí Bubleová (2018). Upozorňuje na to, že žádost musí podat osoba, která má v České republice trvalý pobyt, nebo cizinec, který má povolen v ČR trvalý pobyt. Není to pouze o tom,

že jedinec podá žádost, ale k žádosti je nutné doložit mnoho dalších dokumentů, které jsou potřeba ke zhodnocení vhodného žadatele. Žadatel musí doložit doklad o státním občanství, či povolení k trvalému pobytu na území ČR, opis z evidence Rejstříku trestů, zprávu o zdravotním stavu žadatele, zprávu o sociálních a ekonomických poměrech, souhlas se zjišťováním dalších údajů OSPOD, písemné vyjádření žadatele, zda souhlasí, aby po uplynutí 3 let od zařazení do evidence byl zařazen do evidence Úřadu pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny, písemný souhlas, že souhlasí s ověřováním údajů uvedených v žádosti skrze OSPOD a písemný souhlas s účastí na přípravě FO k přijetí dítěte do rodiny (Bubleová, 2018). Tuto žádost najdete v příloze č. 1.

3.1.2 Motivace žadatelů

Žadatelé o pěstounskou péči jsou většinou v této oblasti velmi vzdělaní a ví nespočet informací, které jim napomáhají při procesu přijetí. Prioritou pro pěstouny je mít své vlastní děti, ale častým důvodem podání žádosti o PP je, že chtějí pomáhat dalším dětem v nelehké situaci. Mezi další prvky motivace pěstounů se řadí převážně pomoc opuštěným dětem, které to vyžadují (Nožířová, 2012). Dále Zezulová (2012) doplňuje, že mezi prvky motivace se také řadí moment, kdy žadatelé chtějí získat dalšího sourozence pro své děti, ale už nemají možnost mít své, anebo své už nechtějí. Také se najdou případy, jenž lidé žádají o adopci, ale kvůli dlouhému čekání se obrací na formu pěstounské péče, kdy je proces o něco rychlejší.

Motivací také může být poznání nových lidí, kteří mají stejné životní hodnoty, kdy společným cílem celé komunity pěstounů je, poskytnout lásku a domov opuštěným dětem (Höjer, Sebba a Luke, 2013).

3.2 Obecní a krajský úřad

Aby bylo možné ukotvit proces zprostředkování a přípravnou fázi, je důležité vymezit tyto dva úřady bez kterých by pěstounská péče nemohla být uskutečněna. Pokud se osoba rozhodne stát pěstounem, tak prvním krokem je, si osobně zajít na obecní úřad s rozšířenou působností, kde podá žádost o to stát se pěstounem. Hlavní roli má krajský úřad, který realizuje proces přijetí a následné zařazení/nezařazení do evidence osob vhodných stát se pěstounem.

3.2.1 Obecní úřad a obecní úřad s rozšířenou působností

Zákon č. 359/1999 Sb., sděluje, že obecní úřad s rozšířenou působností, dále jen OÚORP, vyhledává děti, které potřebují náhradní rodinnou péči a fyzické osoby, které jsou vhodné stát se osvojiteli anebo pěstouny. Přijímá žádosti o výkonu pěstounské péče a zjišťuje, zda je žadatel vhodný na to stát se pěstounem. OÚORP poskytuje vzdělávací přednášky a kurzy s tematikou současné výchovné, zdravotní a sociální problematiky, která se týká dětí a také poskytuje žadatelům základní informace a poradenství ohledně této činnosti (Zákony pro lidi, 2023).

3.2.2 Krajský úřad

Krajský úřad (dále jen KÚ), podle zákona č. 359/1999 Sb., vede evidenci žadatelů, kteří se mohou stát dlouhodobými pěstouny, či

pěstouny na přechodnou dobu a také evidenci dětí. Poskytuje poradenskou činnost osobám, které se chtějí stát pěstounem či adoptivním rodičem v rámci povinné přípravy. KÚ má povinnost posuzovat fyzický a psychický stav žadatele i dítěte. KÚ rozhoduje o zařazení žadatele do evidence žadatelů, a to ihned po odborném posouzení žadatele. KÚ je povinen alespoň jednou za rok zajistit konzultace ohledně výkonu pěstounské péče a poskytovat preventivní a poradenskou činnost (Zákony pro lidi, 2023).

3.3 Spisová dokumentace

Spisová dokumentace dítěte a žadatele je velmi důležitý spis, který se využívá po celou dobu zprostředkování pěstounské péče a z tohoto důvodu je tato podkapitola zvolena.

3.3.1 Spisová dokumentace dítěte

V momentě, kdy se dítě ocitne v situaci, kdy potřebuje pomoc od obecného úřadu s rozšířenou působností, musí tento úřad založit dítěti, kterému hledají náhradní rodinu, spisovou dokumentaci dle místa bydliště. Tato spisová dokumentace se nadále využívá pro práci s dítětem k nalezení vhodné pěstounské rodiny. Poté, se na základě již založené dokumentace, zkoumá a následně hodnotí životní situace dítěte a jeho biologické rodiny, a také se vytváří a hodnotí individuální plán ochrany dítěte. Spisová dokumentace dítěte zahrnuje osobní údaje dítěte, doklad o státním občanství, povolení k trvalému pobytu na území ČR, hlášení k pobytu na území ČR po dobu nejméně 90 dnů, údaje o sociálních poměrech dítěte, jeho rodičů, sourozenců, prarodičů, doklad, o tom, že dítě splňuje podmínky pro osvojení podle zvláštního právního předpisu, rozhodnutí příslušných orgánů o výchově dítěte, zprávu o

zdravotním stavu a vývoji dítěte. Dokumentace se poté posílá na krajský úřad, který vytváří evidenci dětí a žadatelů. U dětí se posuzuje úroveň tělesného a psychického vývoje dítěte a zjišťuje se, zda dítě nemá nějaké specifické potřeby a nároky (MPSV, 2022b).

3.3.2 Spisová dokumentace žadatele

Spisová dokumentace se žadateli vytvoří ihned potom, co podá žádost na příslušný úřad. OÚORP musí podle žadatelovo místa bydliště shromáždit potřebné informace a doklady a následně založit spisovou dokumentaci (Bubleová et al., 2011). KÚ se v rámci výběru a následného zařazení vhodného žadatele do evidence osob, rozhoduje na základně odborného posouzení, které hodnotí osobnost, vnitřní a vnější motivátory a fyzické i psychické zdraví žadatele (MPSV, 2022b).

3.4 Proces zprostředkování a odborné posouzení

Tento proces se zahajuje jen tehdy, pokud fyzická osoba podá žádost o pěstounskou péči (MPSV, 2022b). Délka procesu zprostředkování se pro mnoho pěstounů zdá příliš zdlouhavá, ale má to své důvody, neboť každá fáze přípravy je natolik důležitá, že se musí co nejpečlivěji vybírat ten nejvhodnější žadatel. Během procesu se žadatelům mnohdy změní pohled a jejich hodnoty, které si na počátku stanovili, a tím se například může prodloužit doba vyhledávání. Je důležité uvést, že pěstounská péče příbuzenská neprochází procesem zprostředkování a žádost se předává rovnou soudu, který zhodnotí, zda jsou příbuzní vhodný či nikoliv (Pazlarová, 2016).

Je důležité zmínit i níže popsaný program, který slouží pro lepší průběh procesu zprostředkování a kvalitnější poskytování náhradní rodinné péče.

PRIDE je zkratka slov Parent Resources for Information, Development and Education pro označení programu navrženého pro posílení kvality služeb náhradní rodinné péče. Tento program se skládá z celkem 14 kroků, které charakterizují celý proces zprostředkování NRP. Hlavními složky programu PRIDE je plánování, rozvoj a podpora, a právě tyto tři složky jsou rozvrženy do 14 kroků. V České republice se PRIDE objevil v Akčním plánu naplnění Strategie ochrany práv dětí v roce 2012 (Pazlarová, 2016). Cílem tohoto programu je naplnit potřeby dětí v NRP, podporovat biologické i náhradní rodiny, zlepšit kvality služeb poskytované v NRP a spolupracovat se všemi subjekty, jenž se orientují a působí v oblasti NRP (PRIDE, 2018).

3.4.1 Odborné posouzení

Je dobré podotknout, že posouzení zdravotního a psychického zdraví je nedílnou a důležitou částí procesu přípravy. Velmi podstatné jsou výsledky těchto vyšetření, na které následně hledí poradní sbor a sociální pracovníci při rozhodování o zařazení žadatele do evidence.

3.4.1.1 Posouzení zdravotního stavu žadatele posudkovým lékařem krajského úřadu

Žadatelé, již při prvním pohovoru, velmi často sociálnímu pracovníkovi oznamují, že se u nich vyskytuje nějaké závažnější onemocnění, které bohužel může být překážkou pro výkon pěstounství. Sociální pracovníce upozorňují žadatele o postupech posudkového lékaře, který zdravotní stav může zhodnotit jako nevhodný a žádost

nedoporučí a zastaví ji i na několik let (Novák a Gabriel, 2008). Každý KÚ zajišťuje zdravotní posouzení svým posudkovým lékařem, kdy si lékař přečte zdravotní zprávy žadatele a pokud je zdravotní stav dle lékaře v pořádku, tak vyhotoví doporučení (Nožířová, 2012). Pazlarová (2016) doplňuje Nožířovou (2012) a dodává, že se musí zjišťovat vývoj zdravotního stavu do budoucna, z důvodu, zda žadatel nemá sklony ke zhoršování, které by mohlo zanechat špatné následky při výkonu. Lékař také posuzuje, zdali je žadatel schopen ze zdravotní stránky unést takový psychický i fyzický nátlak po dobu mnoha let. Tento stav kontrolují lékaři, kteří jsou určeni pro příslušné KÚ. Lidé, kteří trpí psychickým onemocněním jako schizofrenie, psychopatie, deprese, poruchy příjmu potravy či alkoholickou a drogovou závislostí, nemají možnost úspěšně projít lékařským hodnocením a jejich žádost bude zamítnuta.

3.4.1.2 Psychologické posouzení

Krajský úřad zajišťuje povinné psychologické posouzení, jehož výsledkem je zařazení či nezařazení žadatelů do evidence osob. Psychologické posouzení se provádí v několika schůzkách, kde žadatelé vyplňují psychologické testy a probíhají s nimi osobní rozhovory. Toto posouzení je důležité pro výběr vhodného žadatele, aby se neohrozila ochrana dítěte (Nožířová, 2012). Posuzuje se žadatelovo psychické a smyslové zdraví, dále osobnost žadatele, zdravotní stav, předpoklady vychovávat dítě, a také posuzují motivaci žadatelů (Bubleová et al., 2011). Bubleová (2018) dále zmiňuje, že psychologické posouzení hodnotí různé pohledy žadatelů na životní situace a následně jejich názory na to, jak by se v dané situaci zachovali.

3.5 Odborné přípravy

Představila jsem proces zprostředkování a v následující kapitole se pokusím vymezit odborné přípravy, kterých se musí účastnit každý pěstoun, který žádal o výkon PP.

3.5.1 Přípravný kurz pro žadatele pěstounské péče

Tento kurz zajišťuje krajský úřad, jenž podá zakázku jiné vhodnější organizaci, která přípravu provede a zrealizuje. Cílem tohoto kurzu je, žadatele vzdělávat a informovat o různých situacích, které v pěstounské péči mohou nastat a také jim radit, jak se s těmito situacemi vypořádat. Na konci kurzu se každý jedinec dozví, zda kurzem prošel, či nikoliv (Nožířová, 2012). Je povinností, aby se žadatel účastnil odborných příprav a to nejméně 48 hodin, pokud se jedná o dlouhodobou pěstounskou péči a 72 hodin, pokud se jedná o přechodnou pěstounskou péči. KÚ také zajišťuje přípravu dětí, která se provádí přiměřeně k věku a rozumové dospělosti dítěte (MPSV, 2022b).

U žadatele se posuzuje osobnost člověka a jeho vrozené předpoklady vychovávat dítě, psychický a zdravotní stav a motiv žadatele na to stát se pěstounem. Odborné přípravy poskytují velmi členité tematické okruhy. Na těchto kurzech se jedinci učí nalézat jejich mantinely a bariéry, dozívají se zde informace o správném vývoji schopností a zájmech dítěte. Jsou obeznámeni o tom, jak uspokojovat citové, vývojové, sociální a vzdělávací potřeby dítěte, edukují se v oblasti zdraví dítěte a jsou obohaceny cennými radami ohledně osobního styku dítěte s rodiči a blízkými. Dále zde získávají nové přátele a kontakty, poznávají práva, povinnosti a potřeby dítěte a jejich následné naplnění a také se zde dozívají hodnotné rady o vedení rozhovoru s dítětem.

Velkou část příprav zahrnují informace o tom, jak správně pracovat sám se sebou, aby nedošlo k osobnímu selhání, řeší se zde reálné kazuistiky, vzájemně se žadatelé obohacují o své životní příběhy a také se dozvídají, na co se mají psychicky připravit, aby byli pro děti tou nejlepší oporou, která jim v životě chybí (Vávrová, 2012). Pěstouni na přechodnou dobu dále v přípravě podstupují další vzdělání, které je má edukovat o informacích a dovednostech potřebných pro spolupráci s rodinou dítěte, o procesu předání dítěte a také se zde dozvídají, jak cyklicky vyhodnocovat situaci dítěte (MPSV, 2022b).

Je důležité zmínit, že příprava má individuální a skupinovou formu. Individuální forma je spíše zaměřena na vnitřní stav jedince, kdy si odborníci s jedinci povídají o jejich motivaci, o tom, jaký mají rodinný život a jak na něj nahlíží, o jejich sociálním životě a o tom, jak nahlíží na přijetí dítěte do péče. Skupinová forma je naopak zaměřena na obecnější témata náhradní rodinné péče. Pěstouni se zde dozvídají informace o různých novelizacích zákonů a s nimi spojené právní úpravy, o správném a zdravém vývoji dítěte, o právech dítěte, právech a povinnostech rodičů dítěte a právech a povinnostech pěstounů (MPSV, 2022b).

3.6 Fáze rozhodnutí o vhodnosti žadatele, zařazení do evidence a čekání na nabídku dítěte

Fáze čekání je pro všechny žadatele ta nejdělsí a nejnáročnější ze všech, neboť žadatel neví, jak dlouho na dítě bude čekat, zda se vůbec nějaká možnost převzetí dítěte do péče naskytne, a zda si s dítětem budou rozumět (Novák a Gabriel, 2008).

Velmi důležitou součástí, během fáze rozhodování o vhodnosti žadatele, je poradní sbor, který musí minimálně jednou za měsíc uskutečnit schůzi, kdy na základě odborných anamnéz od psychologa a sociálních pracovníků, hledají toho nejlepšího žadatele pro dítě. Poradní sbor musí mít dostatek základních a důležitých informací o žadateli, aby následně docházelo ke správné volbě vhodného žadatele (Nožářová, 2012). Dle Nováka a Gabriela (2008) se tento sbor skládá z několika pracovníků, kteří hodnotí žadatele dle různých stanovisek, aby docházelo, co k nejvíce nestrannému pohledu na žadatele. Sbor se skládá z psychologa, pedagoga, pediatra, zástupce školy, zdravotnického a sociálního zařízení, zaměstnanců KÚ a obecního úřadu s rozšířenou působností. Poradní sbor doporučuje zřizovateli vhodný a pečlivý výběr žadatele pro výkon pěstounské péče.

Jestliže žadatel do tří let od zařazení do evidence žadatelů nezíská žádné dítě do péče, je nutné, pokud jedinec souhlasí, aby krajský úřad tohoto žadatele zapsal do evidence Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně, kdy můžou žadatelé získat dítě do péče i z jiné země než z ČR (Bubleová et al., 2011).

Krajský úřad následně hodnotí a vybírá vyhovujícího pěstouna do evidence osob na základě výsledků odborných posouzení dítěte a žadatele, individuálního plánu dítěte, životní situace dítěte a jeho rodiny a přihlíží k výsledkům a doporučení od poradního sboru. Vhodný pěstoun musí přijmout dítě bez ohledu na to, jaké je, se všemi špatnými i dobrými vlastnostmi a jeho minulostí (Bubleová, 2018).

Rozhodnutí o vhodnosti musí KÚ oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností dle trvalého místa bydliště dítěte a žadatele a

žadatelé zaslat písemnou formou, který má následně právo na seznámení s dítětem, viz příloha č. 2 (MPSV, 2022b). Sociální pracovníci mají povinnost žadatele informovat o tom, že se musí dostavit na KÚ, kde mu budou sděleny všechny potřebné a důležité informace o dítěti, a také mu budou poskytnuty fotografie dítěte (Vzájemné soužití, 2022). Po tomto procesu následuje příprava na párování dítěte s žadatelem, kdy tento proces popíší již v další podkapitole.

3.7 Příprava dítěte a žadatele na osobní setkání

Je důležité, aby před osobním setkáním získal žadatel od sociální pracovníce veškeré dostupné informace o dítěti, ať už se jedná o zdravotní stav, nebo rodinné informace. Pokud se žadatel rozhodne s dítětem sejit, mají sociální pracovníci povinnost setkání zprostředkovat a obě strany na to připravit (Pazlarová, 2016). Bubleová (2018) navazuje na Pazlarovou (2016) a doplňuje, že toto setkání je náročné pro obě strany, a proto OSPOD pomáhá situaci co nejvíce zjednodušit. Dítě je před setkáním psychicky připraveno na to, co ho čeká, kdo se s ním bude scházet a kde bude nějaký čas bydlet. Děti se také někdy účastní různých projektů, ve kterých si takové situace zkouší. Pěstoun by měl být obeznámen o různých zlozvycích, rituálech, o jeho oblíbených činnostech a věcí, které ho baví, aby se dítě v přítomnosti pěstouna cítilo v bezpečí a jistotě (Bubleová, 2018). Po tomto přípravném procesu následuje osobní kontakt obou stran.

3.7.1 Kontakt s dítětem a jeho převzetí do péče

V předchozí kapitole bylo popsáno, jak se žadatelé a děti připravují na osobní kontakt. V této podkapitole uvedu, jak takový kontakt probíhá, a také vymezím následné převzetí do péče.

Je velmi dobré, pokud při této návštěvě je přítomen i psycholog, neboť většinou žadatelé mají mnoho otázek a například se ptají, jak se chovat při prvním kontaktu s dítětem a jak reagovat na různé podněty od dětí. Při prvním kontaktu jsou přítomni i sociální pracovníci z důvodu, aby mohli v případě nouze pomoci (Vzájemné soužití, 2022). Žadatel si při seznámení může s dítětem povídat, hrát si s ním či se o něj starat, a to za cílem vytvoření pevné citové vazby. Tento kontakt trvá povětšinou 90 minut, ale záleží na dané situaci a stavu dítěte (Pazlarová, 2016).

Je dobré zmínit, že pokud se žadatel rozhodne vzít si do péče dítě, má od momentu doručení písemného oznámení o vhodnosti 30denní lhůtu, si na obci s rozšířenou působností požádat o svěřením dítěte do zkušební předpěstounské péče. V tuto chvíli může OSPOD dítě předat na základě soudního rozhodnutí do péče osoby, která se chce stát pěstounem a splňuje všechny požadavky a zákonem stanovené podmínky (Vzájemné soužití, 2022). Tato předpěstounská péče musí trvat minimálně 3 měsíce a až po uplynutí této doby, může soud rozhodnout o svěřením dítěte do pěstounské péče. Tímto rozhodnutím o svěřením dítěte do pěstounské péče celý přípravný proces končí. Po převzetí dítěte do pěstounské péče, jsou rodiny nadále ze strany OSPOD pravidelně kontrolovány (Novák a Gabriel, 2008). Pokud žadatel získá dítě do pěstounské péče má povinnost podepsat dohodu o výkonu pěstounské péče (Patočková, Kubicová a Novotná, 2019).

3.8 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Je důležité zmínit, že dohoda o výkonu pěstounské péče má za cíl pomáhat pěstounům a osobám pečujícím. Tato dohoda upravuje práva a povinnosti osoby pečující a osoby v evidenci. Dohoda o výkonu

pěstounské péče je veřejnoprávní smlouva, jejíž proces uzavírání je ukotven v zákoně o sociálně právní ochraně dětí, tak i ve správním řádu. Osoba pečující má povinnost mít uzavřenou pouze jednu dohodu s jednou organizací, a to i v momentě, kdy je osoba pečující současně i osobou v evidenci (MPSV, 2022a).

Zákon č. 359/1999 Sb., uvádí, že se tato smlouva uzavírá do 30 dnů od nabytí právního soudního rozhodnutí o svěřením dítěte do pěstounské péče u dlouhodobé PP, nebo u pěstounské péče na přechodnou dobu rozhodnutím o zařazení do evidence osob. Pěstoun může dohodu o výkonu pěstounské péče vypovědět kdykoliv, a to bez uvedení důvodu. Tuto výpověď následně zašle písemně na adresu doprovázející organizace a v tento moment běží výpovědní třicetidenní lhůta. Příslušný obecní úřad s rozšířenou působností může tuto dohodu vypovědět jen z velmi závažných důvodů, anebo z důvodu rozhodnutí soudu (Zákony pro lidi, 2023). MPSV (2022a) také uvádí, že dohoda zaniká i v případě, kdy skončí pěstounská péče, nebo dnem vyřazení osoby v evidenci z evidence.

4 PŘÍPRAVNÁ FÁZE A PROCES ZPROSTŘEDKOVÁNÍ VE VÝZKUMU

Co se týče současného bádání, nenašla jsem mnoho českých nebo zahraničních výzkumů, které by se zaměřovaly na stejný, či podobný výzkumný cíl. Jsou zde uvedeny tři výzkumy, které se soustředí na názory pěstounů na přípravnou fázi, na jejich motivaci a na vnitřní a vnější vlivy, při rozhodování, zda se stát pěstounem či nikoliv. Objevuje se mnoho výzkumů na téma pěstounská péče, ale všechny jsou spíše zaměřené na děti, které do rodiny přicházejí či naopak odcházejí, na sociální problémy spjaté s pěstounskou péčí, a také na psychické dopady všech členů rodiny.

4.1 Výzkum 1 - Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v ČR

Jednou ze zmíněných studií je výzkumná zpráva *Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v ČR*, kterou zpracovaly autorky Konečná a Koubová (2010). Cílem studie bylo zmapovat současnou situaci v provádění přípravy žadatelů k převzetí dítěte do NRP. Hlavní výzkumné otázky zjišťovaly především, jaké mají pěstouni zkušenosti s přípravnými kurzy, co by chtěli změnit a co se naopak osvědčilo, a jak by dle nich měly přípravné kurzy vypadat, aby byly co nejvíce efektivní.

Podle realizovaného monitoringu bylo z výpovědí respondentů zjištěno, že na přípravnou fázi se nelze nějak důkladně a dobře připravit. Dle častých odpovědí se pěstouni svěřovali s tím, že i když se na přípravných kurzech dozví mnoho informativních podkladů a různé řešení těžkých životních situací, tak v reálném životě se stane úplně něco jiného, na co se nikdy nelze dopředu připravit. Dle výpovědí odborníků se

dozvídáme, že přípravné kurzy opravdu žadatele nepřipraví na tu realitu, pouze je mohou obohatit o teoretické základy. Výpovědi všech náhradních rodičů byly velice rozmanité a pěstouni hodnotili přípravné kurzy od nespokojenosti k naprosté spokojenosti. Pro některé byly přípravné kurzy zbytečné a nic jim nepřinesly, naopak pro některé byly velmi potřebné.

Dle výpovědí pěstounů je velmi důležité, jasně stanovený a realistický cíl přípravných kurzů, aby docházelo, co k největší smysluplnosti je poskytovat. Uváděli, že by měly být kurzy rozděleny dle druhu náhradní rodinné péče, a také dle věku dítěte, neboť se stávalo, že se spíše na kurzu probírala více psychologie dítěte do tří let, zaměřená na adopci než například psychologie starších dětí, která je naopak zaměřená spíše na pěstounskou péči. Pěstouni byli rádi, že na přípravných kurzech se již více informuje o tom, co vlastně náhradní rodinná péče je, co obnáší, a o problémech, které mohou nastat. Tyto informace jsou pro náhradní rodiče velmi zásadní, neboť je mohou odradit, či je ujistit, že tato důležitá činnost je pro ně vhodná. Také oceňovali větší rozsah získávání zásadních informací o životech dětí a jejich problémech, které v této situaci mohou nastat. Velmi přínosné bylo pro respondenty možnost setkání s lidmi, kteří jsou ve stejné životní situaci, s lidmi, kteří jsou již pěstouny a s různou řadou profesionálů, jež se vyskytují v oblasti NRP. Díky těmto vzájemným kontaktům pěstouni získávají větší pocit podpory a celkové ucelení problematiky (Konečná a Koubová, 2010).

4.2 Výzkum 2 – Motivace pěstounů

The Needs of Foster Parents: A Qualitative Study of Motivation, Support, and Retention je kvalitativní studie, jehož autory jsou Macgregor, Rodger, Cummings a Leschied (2006).

Cílem této studie bylo prozkoumat motivaci pěstounů a identifikovat podporu, kterou potřebují, aby nadále zůstali pěstouny. Pěstouni uvedli, že mezi nejčastější motivaci patří vnitřní motivátory, jenž chtějí povětšinou změnit životní podmínky dítěte a napomocť mu žít v rodinném zázemí. Skoro všechny výpovědi byly založené na lásce a oddanosti dětem. Pěstouni sdělovali další motivátory, které je přesvědčily si vzít dítě do pěstounské péče. Jednalo se například o to, že daný pěstoun si neumí představit bydlet v domácnosti bez dětí, neboť jsou jeho jediný smysl života, druhý pěstoun měl zase vhodné a dobré zázemí, které již nikdo kromě manželů nevyužívá, a měl potřebu ho nabídnou dítěti, které to potřebuje.

Velkým motivátorem byla také podpora od okolí. Pěstouni uváděli, že se cítili být podporováni v momentě, kdy měli velmi dobrý vztah se sociálními pracovníky v dané organizaci a cítili se být zahrnuti ve všech činnostech, neboť jim pracovníci o všem volali, včas jim vše říkali, podporovali je a byli k nim upřímní. Naopak se také někdo cítil nepodporován, a to se odráželo na jeho motivaci, protože se považoval za odstrkovaného a méněcenného ze strany pracovníků. Pěstouni také sdělili, že jejich příčina velkého zájmu k získání dítěte do rodiny bylo to, že chtěli mít větší rodinu, dalšího sourozence pro své biologické děti a chtěli zaplnit prázdné místo v domě. Pěstouni uvedli nedostatky v oblasti přípravných kurzů, kdy by zavedli odbornější a specifitější přípravy,

ocenili by také lepší informovanost o nepříznivých situacích, jako například, jak pracovat s dětmi s nějakými psychickými a fyzickými zdravotními problémy, jak komunikovat s problémovou rodinou, a také by více chtěli komunikovat a sdělovat své pocity s ostatními pěstouny (Macgregor et al., 2006).

Zde vidíme, že se tato studie velmi liší od výzkumu realizovaným Konečnou a Koubovou (2010). Je zde velký rozdíl v přípravných kurzech, kdy respondenti v této studii uvádějí, že jim chyběly více odborné a specifické informace a také komunikace a kontakty s lidmi, kteří jsou ve stejné životní situaci a s pěstouny. Liší se to z důvodu, že každý krajský úřad může přípravy poskytovat rozdílně, a díky tomu nastávají takovéto odlišnosti.

4.3 Výzkum 3 – Rozhodující faktory proto stát se pěstounem

Influences on the Decision to Become or Not Become a Foster Parent je studie od autorů Baum, Crase a Crase (2001). Hlavními otázkami, kterými se výše zmínění autoři zabývali bylo zjistit, jak přípravný kurz pomohl respondentům se rozhodnout, zda se stát/nestát pěstounem, a také, co jim kromě přípravných kurzů pomohlo při rozhodování stát se pěstouny.

Ve studii pěstouni uvedli, že pro ně bylo rozhodující na to stát se pěstounem, vzájemná komunikace jak se sociálními pracovníky, tak s lidmi, kteří si také procházeli přípravnou fází. Komunikace s ostatními byla dle výpovědí pro pěstouny velmi zásadní, neboť vedení rozhovorů s odborníky a s pěstouny, jim napomohlo s rozhodováním, zda se stát opravdu pěstounem. Dále jako další bod pěstouni uváděli konkrétní

aktivity, kterých se na přípravném kurzu museli účastnit. Například se jednalo o reálné kazuistiky, do kterých se pěstouni museli vžít a hrát nějakou určitou roli. Více jak polovina respondentů uvedla, že přípravné kurzy na ně neměli žádný špatný vliv k jejich rozhodnutí na to stát se pěstounem. Některé výpovědi uváděly, že pěstouni měli již před přípravným kurzem rozhodnuto, že se chtějí stát pěstouny a kurz jen posílil jejich myšlenku. Pěstouni také sdělili, že informace prezentované v rámci školení byly užitečné, neboť dle výpovědí vyplynulo, že účastníkům školení ucelilo a vyjasnilo potřebu poskytování PP (Baum, Crase a Crase, 2001).

Pokud by se měly všechny uvedené výzkumy shrnout, tak největší kladná stránka přípravných kurzů je komunikace s lidmi ve stejné životní situaci a s odborníky a s pěstouny, kteří již nějakou dobu péči vykonávají. Mezi nejčastější motivátory, které pěstouni uvedli, byla potřeba mít větší rodinu, dalšího sourozence pro své biologické děti a nutkání zaplnit prázdné místo v domě.

5 METODOLOGIE

Tato práce vychází z realizace kvalitativního výzkumu, konkrétně se staví na základě šesti zrealizovaných polostrukturovaných rozhovorů s pěstouny poskytující zprostředkovanou pěstounskou péči. Cílem je získat podrobnější vhled do této problematiky a zjistit, jaké mají pěstouni názory na přípravnou fázi a následné zařazení do evidence žadatelů.

5.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem mé práce a zároveň hlavní výzkumná otázka je zjistit, jaké mají pěstouni zkušenosti s procesem přípravy na výkon role pěstouna. Tento výzkum byl zvolen za cílem zjistit, jak probíhá přípravný proces z pohledů pěstounů, neboť se studie spíše zaměřují na názory pracovníků a pěstouni nejsou tolik upřednostňováni. Je důležité, jak tuto počáteční spolupráci pěstouni vnímají a jaké pozitiva a negativa tento proces má. Zjištění z výzkumu a jeho výsledky, bych ráda předložila pracovníkům obecních a krajských úřadů, které by je mohly nadále využít pro některá doporučení a opatření v přípravném procesu, aby byl proces pro pěstouny co nejjednodušším a nepříjemnějším obdobím v rámci pěstounství.

5.2 Design výzkumu

K získání potřebných dat a podrobnějšího vhledu do této problematiky byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu. Tato metoda se k tomuto tématu nejvíce hodí, neboť lze porozumět zkušenostem a významům, které dané problematice pěstouni přikládají.

Novotná, Špaček a Šťovíčková (2019) uvádí, že kvalitativní výzkum, jehož nástrojem je rozhovor, je vhodný na získání detailních a komplexních informací o zkoumaném problému od relativně malého počtu jedinců. Švaříček a Šedová (2007) dodávají, že cílem výzkumníka je, aby porozuměl situaci tak, jako jí rozumí samy aktéři. Hlavním principem je prozkoumat problém, zjistit o něm co nejvíce nových informací a přinést nové návrhy na teorie či hypotézy. Kvalitativní výzkum je dle Hendla (2005) charakterizován tak, že výzkumník pomocí zrealizovaných rozhovorů vyhledává, kóduje a analyzuje zjištěné informace, aby našel odpovědi na výzkumné otázky.

5.3 Metody sběru dat

Jelikož jsem se o pěstounskou péči zajímala od počátku studia, a díky praxím na OSPOD se podrobněji zaměřila na proces zprostředkování a následné přijetí, měla jsem již vymyšlené a připravené různé otázky, na které jsem se chtěla respondentů zeptat. Na tento výzkum byl tedy z tohoto důvodu využit hloubkový rozhovor – polostrukturované rozhovory. Hloubkový rozhovor je nejčastější používaná metoda v kvalitativním výzkumu (Švaříček a Šedová, 2007). Tento rozhovor se skládá z předem připravených otázek a témat, na které se výzkumník ptá (Miovský, 2009).

Švaříček a Šedová (2007) uvádí, že výzkumník by měl mít před zahájením rozhovoru dobrou a podrobnou rešerši daného tématu a také by si měl vytvořit z hlavní výzkumné otázky další dílčí podotázky, na které se bude během rozhovoru ptát.

Hendl (2005) dále upozorňuje na to, že rozhovor je těžká dovednost, která si vyžaduje citlivost, empatii, disciplínu a pochopení. Proto jsem se na začátku rozhovoru snažila vytvořit přátelské a klidné prostředí, abychom s respondenty byli v psychické rovnováze.

Na počátku, jsem si připravila pár úvodních otázek, kde jsem se na úvod samozřejmě představila a řekla, o čem můj výzkum je, a co je cílem zrealizovaného výzkumu. Po krátkém představení jsem požádala každého respondenta si přečíst a podepsat online formou informovaný souhlas a také sdělila, že je vše anonymní. Poté následovaly úvodní otázky, které jsou důležité pro budování empatií s účastníkem. Navazovaly na ně hlavní otázky, jež jsou nezbytnou součástí rozhovoru. Tento typ otázek se skládá z předem připravených otázek, které výzkumník získá pomocí dobré rešerše a studiem problému v literatuře. Tyto otázky byly následně rozděleny podle dílčích otázek. Jelikož participanti odpovídali dle jejich zkušeností a pocitů, bylo nezbytné použít i otázky navazující, kde jsem se snažila pochopit význam věty a tím získat detailnější a ucelený význam. V momentě, kdy respondent odpověděl na mou otázku a já potřebovala ještě podrobnější odpověď, tak jsem zvolila zjišťovací otázky (Kvale, 1996). Jako poslední typ otázek, jsem využila otázky ukončovací, díky nimž se mi podařilo pozvolně a autoritativně rozhovor ukončit (Švaříček a Šedřová, 2007).

Veškeré rozhovory probíhaly pouze formou distanční. Realizovali jsme je na platformě google meet, kdy jsem pokaždé vytvořila online místnost a zaslala odkaz respondentovi. Po realizaci rozhovorů jsem získala značné množství dat a informátoři díky online formě byli ochotnější a časově přizpůsobiví.

5.4 Výzkumný vzorek

Bylo zvolené cílené vzorkování a snowballing. Hendl (2005) uvádí, že výzkumník, který využívá metodu snowballing, si musí cíleně zvolit pár

respondentů, kteří s ním udělají rozhovor a poté mu následně poskytnou další kontakty na zajímavé lidi, které potřebuje.

Respondenty jsem si našla na facebookové skupině a cíleně je oslovila s prosbou o to, zda mi poskytnou rozhovor na mé téma. Oslovila jsem okolo 12 lidí, ale pouze 4 z nich mi odpovědělo a s rozhovorem souhlasilo. Následně mi ale několik z nich doporučilo další respondenty, jenž jsem na doporučení oslovila. Zrealizovala jsem celkově 6 rozhovorů.

Je důležité uvést, že respondenti měli dvě stanovená kritéria. První kritérium bylo, aby poskytovali zprostředkovanou pěstounskou péči. Tyto požadavky byly stanovené z důvodu toho, že cílem práce je zjistit, jaké mají pěstouni zkušenosti s procesem přípravy na výkon role pěstouna. Je tedy nezbytné uvést, že procesem přípravy a následného zařazení do evidence osob se mohou účastnit pouze pěstouni, kteří poskytují zprostředkovanou pěstounskou péči. Dalším zvoleným kritériem bylo, že polovina respondentů musela vykonávat pěstounskou péči před rokem 2013 a druhá polovina po roce 2013, neboť v roce 2013 proběhla novelizace zákona č. 359/1999 Sb. Toto kritérium je zásadní v tom, že následně porovnáám výpovědi respondentů poskytující péči před rokem 2013 a po roce 2013. Srovnání je důležité k porozumění toho, jak se postupem času přípravy a proces přijetí mění, a jak se může do budoucna neustále vyvíjet k lepšímu, neboť se z výpovědí dozvíme, co pěstounům chybí a naopak, co je pro ně v tomto procesu přínosné. Tabulku respondentů najdete v příloze č. 3.

5.5 Analýza dat

Využila jsem doslovnou transkripci, která slouží k podrobnému vyhodnocení výsledků rozhovorů. Rozhovory jsem si nejprve nahrála a po uskutečnění doslovně písemně přepsala. Data ve formě přepisů byly podrobeny tematické analýze (Hendl, 2005). V tematické analýze je

důležité si na začátku vytvořit kategorizaci kódů s cílem najít hlavní témata. Po tomto kroku jsem všechny vytvořená témata pročetla a sledovala, zda najdu shodné kategorie, které jsem následně okódovala (Švaříček a Šed'ová, 2007). V příloze č. 4 najdete témata rozhovoru.

5.6 Etické zaopatření

Na počátku spolupráce s jednotlivými respondenty jsem každého požádala o přečtení a podepsání informovaného souhlasu, kde se vyskytoval souhlas nahrávání, souhlas s využitím výpovědí pro účely bakalářské práce a seznámení s anonymitou respondenta během celého procesu vytváření bakalářské práce. Informovaný souhlas najdete v příloze č. 5.

Všechna jména a informace, které by mohly respondenta charakterizovat jsou anonymizované. Na počátku rozhovoru jsem vždy znovu uvedla obsah informovaného souhlasu a zeptala se, zda se vším souhlasí. Také jsem je upozornila na to, že mají právo na otázky, které jim přijdou nevhodné neodpovídat a právo rozhovor ukončit, bez udání důvodu. Na počátku bylo respondentům představené odhadované časové rozmezí a přibližně rozhovory trvaly 40 minut.

6 VÝSLEDKY A INTERPRETACE DAT

Níže uvedu výsledky zrealizovaných dat, které jsem pomocí polostrukturovaných rozhovorů zjistila. Konkrétně se zde budu zaměřovat na důvody poskytování pěstounské péče, spolupráci s psychologem, určení hranic a preferencí, návrhy změn v procesu zprostředkování a následného přijetí, porovnání změn po roce 2013, přípravu, průběh přípravy a aktivní spolupráci během přípravy, vliv příprav na osobní život, přípravné kurzy a jejich průběh a podporu ze strany OSPOD a doprovázející organizace.

6.1 Důvody poskytování pěstounské péče

Na základě dat z výzkumného šetření byla vytvořena kategorie „Důvody poskytování pěstounské péče“. Tato kategorie obsahuje počátky prvních myšlenek o výkonu pěstounské péče u respondentů, jenž vykonávají pěstounskou péči.

Důvody lidí, kteří chtějí poskytovat pěstounskou péči je nespočet, ale všechny tyto důvody spojuje láska k dětem a dobré srdce. Z výzkumu vyplývá, že nejčastěji lidé podali žádost o pěstounskou péči z důvodu jejich neplodnosti, či rizika možného potratu. Je zde vidět určitá podobnost výpovědí Jarmily, Běty a Květy, kdy informátorky popisovaly výskyty jejich prvních myšlenek o výkonu pěstounské péče právě tehdy, kdy nemohly přijít do jiného stavu a OSPOD jim doporučil pěstounskou péči. Zajímavostí je, že všechny tyto informátorky chtěly na počátku podat žádost o adopci, ale kvůli dlouhé čekací době a také kvůli nedostatku dětí, které mohou adoptovat, zvolily pěstounskou péči. V případě dalších výpovědí respondentů je důvodem podání žádosti touha změnit svůj život a vykonávat něco smysluplného. Jako například uvádí Slávka: *„Toužila jsem po změně a toto mi přišlo velmi blízké a smysluplné. Chtěla jsem pomáhat a být s dětmi, co to potřebuji“ (Slávka).*

Ráda bych ještě vyzdvihla výpovědi Boženy a Mariky, jejichž důvody obsahovaly pocit neustále se o někoho starat a vykonávat poslání, které jim bylo určeno. Jsou zde vidět vnitřní motivátory, které se zaměřují na životní poslání, které bylo respondentkám, jak ony vyzdvihly, přiděleno.

„Nemohla jsem nejprve přijít do jiného stavu, ale nakonec mám své dvě biologické děti, ale prostě mi furt ta myšlenka si někoho vzít do péče neustoupila, tak jsem si tu žádost prostě podala“ (Božena). „Neumím si představit dělat v životě něco jiného, než se starat o děti a pomáhat jim žít dobrý život v rodinném prostředí“ (Jarmila).

Respondenti se o pěstounské péči dozvídali nejčastěji od svých blízkých přátel a rodiny, jež pěstounskou péči vykonávali, nebo také skrze OSPOD. Z výpovědí vyplývá, že nejčastěji se dozvídali o formě dlouhodobé pěstounské péče namísto přechodné, a to z důvodu toho, že přechodná pěstounská péče byla více upřednostňována a vykonávána až po roce 2013. Například Slávka zmínila, že dříve pomáhala své blízké kamarádce, která měla v pěstounské péči dítě a díky tomu se o tomto typu náhradní rodinné péče dozvěděla.

„Původně jsem chtěla adopci, ale vzhledem k tomu, že nám na OSPOD řekli, že je spousta pěstounských dětí, které si následně budeme moct adoptovat, tak jsme se až poté rozhodli díky OSPOD o výkon pěstounské péče“ (Jarmila). „Když jsem viděla u kamarádky, jaké je to skvělé poslání a že se tedy asi opravdu na to hodím“ (Marika).

Zde je uveden reálný příklad toho, že větší propagace pěstounské péče, by napomohla získat možný nárůst nových žadatelů. Z výpovědi Běty totiž vychází, že díky televiznímu pořadu se náhodně dozvěděla o pěstounské péči a poté díky tomu podala žádost na příslušný úřad.

„Sledovala jsem nějaký pořad v televizi a vystupovala tam ředitelka jedné nadace, a právě mluvila o pěstounské péči a mě to zaujalo, protože

jsme v tu dobu přemýšleli o dalším dítěti, ale jelikož jsem měla obě těhotenství riziková, tak už jsme nechtěli své vlastní, tak jsme díky tomu pořadu začli uvažovat o pěstounce, a nakonec podali žádost“ (Běta).

6.2 Spolupráce s psychologem

Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že polovina informátorů byla více nespokojena s psychologem, než spokojena. Informátoři popisovali spolupráci s krajským psychologem velmi rozmanitě, ale tři respondentky se shodly na tom, že je to velmi zbytečná věc, která by neměla prokazovat tu skutečnost, zdali jste vhodný pěstoun, jen na základě výsledků psychotestů. Je namístě uvést, že informátoři nechápali, proč dostali něco přes 400 otázek, které se následně v různých částech testu stále opakovaly, akorát byly jinak formulovány.

V případě paní Běty docházelo během osobního pohovoru s psychologem k jistému nedorozumění a osobnímu selhání. Běta na psychologické testy a osobní rozhovor nebyla nějak připravená a nevěděla, co může očekávat. Po rozdání dlouhého testu a krátkého časového rozmezí k vyplnění začala být velmi vystresovaná a do testu se začala zamotávat. Pan psycholog k Bětě nebyl vůbec empatický a neustále jí říkal, že je to hrozné, co píše a říká.

„On pořád říkal, no to je hrozné, no to je strašný a pak se mi ptal, co dělá ruka a jelikož ta ruka nedělala nic, tak jsem odpověděla že nic a on zase, no to je strašné, vždycky něco dělá“ (Běta).

Po skončení psychologického posouzení se paní Běta musela dostavit na krajský úřad pro výsledky, kde byla nedoporučená k tomu stát se pěstounkou. Je tedy namístě říci, že jen na základě nepovedeného psychologického testu a neshody informátorky s psychologem to došlo do fáze, kdy paní Běta neprošla procesem přípravy a byly jí doporučené

návštěvy psychiatra a protialkoholní léčebny minimálně na dva roky. Běta explicitně vyjádřila své nepochopení v následující výpovědi.

„Řekli mi, že jsem úzkostlivá a sebestředná a že stejně skončím v nějaké protialkoholní léčebně, kde se budu minimálně dva roky léčit. Z mého syna udělali úchyla. Jako nevím jo, ale jsem učitelka na základní škole a z výsledků psychologických testů bych vůbec s dětma pracovat neměla. Dost mě to zasáhlo a měla jsem pocit, že to vzdám. Nakonec jsem se vzpamatovala a podala odvolání na MPSV, kdy nám byla následně přidělaná jiná psycholožka. Po intenzivní spolupráci všichni zjistili, že jsme zcela normální a zařadili nás do evidence“ (Běta).

Z důvodu velkého množství otázek si ani respondenti nepamatují, co bylo náplní testu a jaké se tam vyskytovaly otázky. Jen Květa uvedla dva příklady otázek, na které si vzpomíná a které nepochopila, proč v testu byly.

„Už se mě po několikátý ptali, jak často mě bolí hlava, kde mě bolí hlava a jak řeším bolesti hlavy a takhle pořád se točilo dokola, a tak jsem tam už jako psala otázky. Jako co mám odpovědět, když mě hlava nebolí. Nebo se mě ptali: Když byla 1 světová válka? No tak to jsem se zasmála a říkám, no tak co já tam mám jako napsat, tak mi kolega, budoucí pěstoun vedle mě, řekl, ať tam napíšu, že jsem ještě nebyla na světě“ (Květa).

Mnozí informátoři nebyli ani spokojeni s přístupem příslušného psychologa, který dle nich nebyl vůbec profesionální a empatický vůči nim. Slávka například uvedla, že pan psycholog vypadal na pohled velmi neupraveně a neprofesionálně, neboť neprojevil ani kousek empatie a úcty k nim.

„Pán působil jako neupravenej zálesák, takovej prostě zvláštní neempatickej smradlavej pán, a ještě jsme to psali v takovém malém kutlochu, kde to vůbec nebylo příjemný“ (Běta).

Výpovědi ostatních byly kladné a respondenti neměli žádný problém a nepříjemnou zkušenost s psychologem. Například Marika uvedla, že psychologické testy nebyly nějak stresující, a lidé by se toho neměli bát. Božena si dokonce testy nepamatuje a uvedla, že z toho důvodu to nebylo ani nic těžkého.

„Víceméně je to o tom, jestli si vymýšlíte nebo nevymýšlíte, protože si pak ty otázky opakují, akorát jsou jinak formulovány“ (Květa).

Z výpovědí tedy dochází ke zjištění, že přístup každého krajského psychologa může být velmi odlišný, a to se následně odráží i na průběhu psychologického posouzení. Je tedy patrné, že pro některé lidi může být psychologické vyšetření velmi nepříjemné a odnáší si z toho špatné vzpomínky, naopak pro jiné to je aktivita, kterou musí všichni žadatelé splnit, aby se dostali do evidence osob.

6.3 Určení svých preferencí a hranic

Při otázkách ohledně určení svých preferencí na dítě a osobních hranic bylo zjištěno, že žadatelé si mohou určit na počátku spolupráce své preference na dítě, ale ve skutečnosti se stejně na tyto preference nepřihlíží a pěstouni získají do péče dítě, jenž má úplně jiné charakteristiky, než si na počátku přáli. Je důležité uvést, že více jak polovina respondentů si nepřáli získat do péče dítě s nějakým závažnějším mentálním postižením a autismem. Je to z důvodu toho, že nemají vhodné podmínky pro výchovu tohoto typu onemocnění, neboť nebydlí v bezbariérovém domě, či nemají v blízkosti školní zařízení určené pro různé typy postižení.

„Neurčovala jsem si preference kromě jako fyzicky postižený dítě, protože nebydlím v bezbariérovém domě a nemáme ani výtah“ (Marika).
„Nemohla bych asi teda přímo dítě slepý a hluchý, protože tady u nás

není široko daleko žádná speciální škola a byl by problém někam dojíždět“ (Božena).

V případě dalších výpovědí mých informátorů mnozí z nich uváděli, že se vlastně museli přizpůsobit požadavkům ze strany OSPOD, neboť jim bylo řečeno, že pokud si nějaké požadavky určí, tak se může stát, že žádné dítě do péče nedostanou. Mnoho informátorů muselo tedy zmírnit své požadavky na dítě a přizpůsobit se, aby pro ně bylo nějaké dítě vůbec vhodné. Jednalo se například o to, že respondenti nechtěli dítě mladší tří let, ale z důvodu velké dostupnosti dětí v kojeneckém věku, museli přijmout i dítě mladší tří let a upravit celou domácnost, kterou měli již připravenou na dítě předškolního věku.

Jarmila si prošla velmi nepříjemnou zkušeností, která jí ze dne na den změnila život. V přípravě totiž uvedla, že si nepřeje získat do péče dítě mladší dvou let, a to z toho důvodu, že měla skvělou práci, kde chtěla nadále pracovat. Pro starší dítě měla vše v domácnosti připravené, měla domluvené školní zařízení a vskutku byla připravená na dítě starší dvou let. Níže uvádí, jak celá tato zkušenost dopadla.

„Nechtěla jsem autismus a dítě mladší dvou let. Měla jsem s kamarádkou domluvené místo ve školce, protože děti starší dvou let už můžou do školky a já se nechtěla vzdát mé vysněné práce. Bohužel mi poté zavolali, že pro mě mají chlapečka, já byla celá natěšená, ale pak přišla ta rána, byl to chlapeček starý 11 měsíců a já si v tu chvíli říkala, jestli se chci ject vůbec na něho podívat. Nakonec jsem jela a pak prostě nešlo odmítnout. Během dvou dní jsem musela skončit v mé práci, jít na mateřskou a předělat pokoj pro miminko. Byl to šok a záhu!“ (Jarmila).

Mezi další faktory, které se ve výpovědích objevovaly byly směřované na etnicitu, kdy si respondenti moc nepřáli získat dítě tmavší pleti. Výpovědi Běty a Jarmily se podobaly, neboť obě uvedly, že si přály

dítě světlé pleti, ale díky nerespektování jejich požadavků byly, dle nich, dotlačeny k tomu, vzít si do péče dítě tmavší pleti.

„No my jsme chtěli původně bílý děti, jenomže nám řekli, že bílý děti nejsou a že když budeme mít požadavek na bílý dítě, tak se nikdy nedočkáme, tak jsme svolili na míšené, a to nám taky řekli že nejsou. Defakto nás dotlačili k tomu, že jsme přijali romské dítě a pak zjistili, že bílý děti jsou“ (Běta).

Jarmila byla velmi benevolentní, ale po přípravném kurzu, kde se dozvěděla informaci o tom, že pokud si vezme dítě jiného etnika, tak musí navštěvovat jejich minoritu, následně usoudila, že to není pro ni. Bohužel pak na ní všichni koukali jako na rasistu a nechápali její osobní důvody, proč dítě jiného etnika nepřijme. Po této zkušenosti byla velmi nerozvázná a nevěděla, zda chce v přípravě pokračovat, ale nakonec se paní Jarmile její požadavky dokázaly prosadit a dítě jiného etnika nezískala.

„Nedokázala jsem přijmout fakt, že bych se měla učit minoritní jazyk, zvyky a pravidelně je navštěvovat, protože bydlím vedle ghetta a mám prostě vůči nim takovou averzi. Možná vypadám jako rasista, ale prostě tohle byla moje překážka, přes kterou nejede vlak. Byla jsem velmi překvapená, že to byl takový problém a že na mě všichni koukali jak na rasistku. Měla jsem myšlenky, že to ukončím“ (Jarmila).

Informátoři dále popisovali, že neměli žádné požadavky a bylo jim vskutku jedno, koho do péče získají. Bylo pro ně hlavní, že pomůžou dětem, které to opravdu potřebují a na různá omezení či barvu pleti nehledí. Například Květa uvedla, že neměla žádné požadavky, neboť se dokáže přizpůsobit každému charakteru osobnosti.

„Já se vlastně přizpůsobila požadavkům kraje a jen jsem čekala koho dostanu“ (Slávka).

Z výše uvedených výpovědí se dá usoudit, že lidé mají nějaké požadavky, jak by mělo jejich dítě vypadat a chovat se, ale není v moci každého ovlivnit to, jaké dítě bude doopravdy mít. Příčinou může být možný neosobní přístup ze strany úřadů, byrokratičnost práce, či nezohlednění individuálních přání žadatelů.

6.4 Návrh změny v procesu zprostředkování a následného přijetí

Během výzkumného šetření se několik informátorů zmínilo o možném navržení změn během procesu přípravy. Tyto změny vycházely z důvodu nespokojenosti respondentů s přípravami. V případě mých informátorů byly navržené změny velmi rozmanité, kdy se jednalo o změny v přípravných kurzech až po změny v povinném vzdělávání pěstounů. Nejvíce popisovali možné změny v přípravných kurzech, kdy jim chybělo prezentování praktických věcí, které se každodenně v pěstounské péči odehrávají. Například se nedozvěděli, na koho se mohou obrátit, pokud nastane situace, se kterou si neví rady, nebo se vůbec nekladl důraz na informace ohledně možných nemocí dětí všech věkových kategorií. Také se zde našly výpovědi, které popisovaly nespokojenost s přípravnými kurzy z hlediska nepochopení vyššího časového rozmezí vzdělávání pro pěstouny poskytující přechodnou pěstounskou péči. Marika vyjádřila toto nepochopení následovně: *„Přijde mi nepochopitelný, proč mají přechodný větší časový rozsah vzdělávání než dlouhodobý, to fakt nechápu a přijde mi to špatně a myslím si, že by ten rozsah měl být u všech stejný, takže tohle bych změnila“ (Marika).*

Je důležité uvést, že pěstouni poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu, mají ze zákona č. 359//1999 Sb. povinnost se vzdělávat 72 hodin z důvodu větší psychické, fyzické a sociální zátěži, která sebou nese více rizik, na které musí pěstouni být připraveni (Zákon pro lidi, 2023).

Ohledně možných změn v přípravných kurzech se zmínila i respondentka Běta, která navrhla změnu, jenž se týkala specializace kurzů dle věkových kategorií dětí. Jednalo by se o změnu, která by napomohla žadatelům se orientovat právě na tu cílovou skupinu dětí, jenž je jim nejbližší a o té by se dozvěděla co nejvíce informací.

„Bylo by dobrý, kdyby si teda každej mohl určit věkovou kategorii dětí, který chce mít v péči a poté by se z toho odvíjel i ten přípravný kurz, víte, že by jako byl ten kurz specializované třeba na děti do tří let, poté na děti prvního stupně až do puberty. Přejde mi to škoda a trochu ztráta času se zabývat jen okrajově všema věkovými kategoriemi“ (Běta).

Z výpovědí dvou respondentek bylo zjištěno, že je také problém v podávání informací ze strany OSPOD. Respondentky popisovaly, že by změnily dlouhé čekací lhůty mezi přípravami, kdy se ocitávají bez informací ze strany OSPOD. Také uváděly nedostatek získávání důležitých zpráv a informací, které by jim napomohly si zorganizovat čas, ale kvůli tomuto nedostatku se vše dozvídaly na poslední chvíli a neměly moc šanci pracovat s časem.

„Chtěla bych změnit to, aby nám OSPOD poskytoval více informací o všem, je hrozné nic nevědět a když už se něco dozvíme, tak na poslední chvíli týden před“ (Květa).

Zajímavostí může být i výpověď Květy, která by zavedla změnu v systému, kdy si všimla, že poslední dobou se úřady zaměřují spíše na administrativní činnosti a neprojevují tolik osobní postoj ke klientům. Z toho následně Květa usuzuje, že už tato činnost není v zájmu dítěte, ale v zájmu získávání lepšího finančního ohodnocení za větší procento nově příchozích žadatelů.

„Když jsem začínala, tak přípravy byly v zájmu dítěte a hledal se pěstoun pro dítě, a ne dítě pro pěstouna, jestli chápete, ale teď mi přijde, že to dítě je druhořadý a že tady se prostě začlo podporovat návraty do

bio. rodin, kde to dítě akorát je psychicky víte kde a prostě mi připadá, že se to teď dělá jen kvůli dobrý reklamě“ (Květa).

Poslední změna, kterou informátoři navrhli, byla směřována na pracovníky, kteří vedou přípravné kurzy. Informátoři vytkli, že je učili lidé, kteří buďto nemají zdaleka takové vzdělání jako oni, či ti pracovníci neměli žádné zkušenosti například s dětmi s nějakým druhem postižení, nebo vůbec nevěděli, jak s dětmi pracovat.

„Jako co mě dostalo a ihned bych změnila bylo to, že mě učila nějaká ženská, která zaprvé vůbec nevěděla, co říká a jen to měla naučené a zadruhé měla horší vzdělání než já a já věděla, že říká kraviny, a to se prostě pak tady učí a pěstouni z toho berou informace“ (Slávka).

6.5 Porovnání změn po roce 2013

Při otázkách ohledně změn po novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. jsem se dozvěděla fakt, že informátoři jako největší změnu upozorovali ve výši dávek, které před novelizací nebyly nějak vysoké. Informátoři, jenž poskytovali pěstounskou péči již před rokem 2013 uvedli, že zvýšení dávek bylo a je velmi nápomocné pro poskytování veškeré péče dítěti. Také jako velké plus popisovali skutečnost, která uvádí, že pokud pěstoun poskytuje pěstounskou péči zprostředkovanou, tak se mu ze získaných dávek odvádí zdravotní a sociální pojištění a započítává se jim to do důchodového pojištění. Tohle vyzdvihli jako velmi přínosnou změnu. Běta například uvedla, že díky zvýšení dávek se mohla pěstounská péče stát její hlavní prací, ze které se jí odvádí veškeré daně.

„No tak hlavně dávky vo tom po tom, ale já šla do pěstounky z důvodu toho, že si pak to dítě chci adoptovat, takže mi jako dávky byly jedno. Pak jsem dítě dostala, stále ho v adopci nemám, takže jsem ráda,

že se dávky po roce 2013 zvedli a začlo se z nich odvádět daně a díky tomu se mi to započítává do důchodu“ (Jarmila).

Z výpovědi paní Boženy vychází, že změnu, kterou by před novelizací velmi ocenila, by bylo zavedení doprovodných organizací, které by jí napomohly se v celém systému náhradní rodinné péče zorientovat a také jí podpořily v té nejtěžší počáteční fázi. Dříve by za ně byla moc vděčná, neboť jí momentálně doprovodná organizace pomáhá a dodává sílu dále pokračovat. Také uvedla, že byla velká chyba upřednostňovat pěstounskou péči na přechodnou dobu namísto ústavní až po roce 2013.

„Moc velké změny nevidím, až tedy na ty doprovodné organizace, které mi fakt chyběly a byla bych za ně fakt vděčná a pak ještě ty přechodní pěstouni jsou super, že po novelizaci se začali více využívat a děti už se tolik neumísťují do ústavů“ (Božena).

Paní Běta popsala změnu hlavně v zavedení povinného školení v rozmezí 24 hodin ročně, což před novelizací nebylo. *„Přibylo to povinné školení a jinak je vše stejné až teda ještě na ty dávky“ (Běta).*

Na základě dalších výpovědí usuzuji, že se jinak nějak markantně proces příprav a zprostředkování nezměnil a pěstouni si na jiné změny, než výše uvedené nevzpomněli. Je tedy dobré podotknout, že jako důležitou změnu můžeme vyzdvihnout změnu dávek, které se po novelizaci zvýšily a také vytvoření doprovodných organizací, které momentálně pěstouni berou jako druhou rodinu, na kterou se mohou kdykoliv obrátit.

6.6 Příprava, průběh přípravy a aktivní spolupráce během přípravy

Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že respondenti se nějak důkladně na to stát se pěstounem nepřipravovali. Více jak polovina informátorů šla podat žádost bez toho, aniž by pořádně věděli, co vše

pěstounství obnáší a co je náplní přípravy, kurzů a následného zařazení. Častý důvod, kteří informátoři uváděli, byl fakt, že jsou již rodiči svých biologických dětí a neměli potřebu se nějak dále připravovat na výkon role pěstouna.

„Nepřipravovala jsem se, jsem matka tří dětí a mám nějakou povědomost, takže jsem se nezdělávala a nepřipravovala, šla jsem tam jako nepopsaný list“ (Běta). „Šla jsem tam jako absolutní laik, který pouze vychovává své děti, prostě jsem tam šla srdcem a že to nějak dopadne“ (Květa).

Zajímavostí může být, že pouze jedna respondentka se intenzivně připravovala předtím, než žádost podala. Uvedla, že si četla různé odborné články a literaturu od pana Matějčka, také zhlížela vzdělávací pořady a prohlížela si i různé online stránky o pěstounství.

„To jsem určitě dělala, hledala jsem na internetu, hodně od Matějčka a prostě jsem se dost připravovala, abych tam nešla jako nějaký negramot“ (Božena).

Je tedy namístě uvést, že se žadatelé o pěstounskou péči nějak předtím, než podají žádost o pěstounskou péči, nevzdělávají a nepřipravují, a to z důvodu, že již nějaké zkušenosti o výchově dětí mají a čekají, že to, co se nenaučili v jejich osobním životě se doučí na přípravných kurzech a v průběhu výkonu pěstounství. Tato skutečnost se odlišuje od teoretických poznatků, které uvádí autorka Nožířová (2012), na niž odkazuji ve své teoretické části. Možný důvod je ten, že pěstouni jsou různorodí a jelikož mám jen velmi malý vzorek informátorů, tak se výsledek mé práce může lišit.

Při otázkách ohledně aktivního zapojení do přípravné fáze uvedlo několik respondentů, že neměli pocit aktivní spolupráce a bylo jim vše ze strany OSPOD určeno. Z výpovědí vyplývá skutečnost, že informátoři nebyli spokojeni s aktivním zapojením do přípravné fáze, neboť se nikdo

nezaměřoval na jejich potřeby ani názory a byly jim veškeré termíny a důležité informace striktně dané. Jedná se například o určení datumu přípravných kurzů, kdy se informátoři tyto důležité datумы dozvídali týden přes uskutečněním a pro mnohé bylo obtížné se podle toho následně zařídit. Květa například uvedla, že se jich nikdo na nic neptal a vše jim bylo jasně a striktně dané, a to vidí jako velké mínus, které by se dle ní mohlo vyřešit lepší spoluprací.

„Vůbec jsem tento pocit neměla, aspoň že v té době už byl internet a něco málo jsem si zjistila. Jako co se týče datumů, tak to jsem ji snad každý měsíc volala, kdy teda budou přípravné kurzy a furt jen říkali, že se včas ozvou, a ozvali se týden před“ (Jarmila). „Nám nikdo nic neřekl a prostě jsme furt jen čekali, a ještě bez žádných informací, takže to nebylo moc příjemný“ (Slávka).

Božena vyzdvihla aktivní spolupráci jako velmi pozitivní součást celého procesu příprav a byla velmi spokojená s jednáním krajského úřadu, což zhodnotila slovy: *„Bylo to super, cítila jsem se velmi dobře a o všem jsem včas věděla.“*

Z výše uvedených výpovědí je tedy nezbytné uvést, že s aktivní spoluprací během příprav informátoři nebyli spokojeni a ze strany OSPOD nepociťovali takovou podporu a uznání, jak si představovali. Je dobré podotknout, že každý OSPOD je jiný a záleží na tom, jaké podmínky jsou na příslušném úřadě dané.

6.7 Vliv příprav na osobní život a jeho následná změna

Na základě výpovědí usuzuji, že přípravy a následné zařazení do evidence žadatelů informátory ovlivnily spíše pozitivně. Z výpovědí vychází, že se respondentům změnil život k lepšímu a nějak je přípravný proces neovlivnil. Mnozí z nich uváděli, že se na přípravu moc těšili z důvodu toho, že se dozví mnoho nových informací, které je následně

obohatí v jejich životech a také, že poznají nové lidi, kteří mají stejný životní styl. Jarmila například uvedla, že se na přípravu velmi těšila, neboť se chtěla neustále dozvídat nové informace a chtěla docílit toho, aby byla co nejlepší pěstounka.

„Pak už mě to ovlivňovalo jenom pozitivně protože vlastně my jsme měli všichni rodičovský zkušenosti nevím, jak je to teda teď ale dřív prostě jste musela mít rodičovský zkušenosti a takže jsme si přicházeli různě kde jsme třeba jako rodiče dělali chyby co jsme mohli udělat jinak takže jsme vlastně i se formovali sami jako rodiče abyste byli lepšími rodiči“ (Květa).

Výpovědi záporného typu byly u dvou respondentek, které díky přípravám měly velmi omezený čas na svou rodinu a práci. Také informátoři uváděli, že jim nebylo příjemné do přípravného procesu zahrnovat i své děti, pro které to bylo stresující a otravné. Objevily se zde i výpovědi, jež byly zaměřené na čas. Jednalo se o to, že respondenti museli kvůli přípravným kurzům vyčerpat veškerou dovolenou a díky tomuto časovému omezení nemohli trávit volný čas s rodinou

„Můj život to ovlivnilo v tom, že když prostě byly nějaká školení, tak jsem si na to musela vzít den dovolený, ale v práci jsem nemohla říkat proč, protože jsem nevěděla, jak to dopadne a nechtěla jsem to nikde říkat“ (Marika).

Je namístě uvést výpověď Běty, která v průběhu příprav měla pocit, že to vzdá a přípravu ukončí. Jednalo se o to, jak jsem již uváděla na začátku, že paní Běta neprošla psychologickým posouzením, a díky tomu se její život obrátil vzhůru nohama a její psychický stav nebyl zcela v pořádku. Měla pocit jako by byla nejhorší člověk na světě, který vůbec nemá mít děti.

„Ten výsledek nás teda hodně semlel a moc to nechápu, takže jestli jsem do té doby byla psychicky v pohodě, tak tady potom fakt ne, ještě když mému synovi řekli, že je to úchyl“ (Běta).

Na základě výpovědí všech respondentů usuzuji, že přípravný proces a následné zařazení do evidence může být pro někoho velmi přínosná věc, a naopak pro některé velká změna v životě, která nemusí být vždy pozitivní.

6.8 Přípravné kurzy a jejich průběh

Přípravné kurzy a jejich průběh může každý krajský úřad poskytovat rozdílně, a to z toho důvodu, že každý úřad osloví jinou organizaci, která jim přípravné kurzy vytvoří. Je tedy patrné, že výpovědi informátorů jsou mnohdy odlišné a každý přípravné kurzy vnímá jinak. Výpovědi kladného typu se nejvíce zaměřovaly na získávání přátel skrze přípravné kurzy, kde se informátoři seznámili s novými lidmi, které mají stejné životní příběhy a hodnoty jako oni. Vyzdvihovali hlavně to, že se díky novým kontaktům mohli během příprav i po jejich skočení kontaktovat s přáteli, kteří zažívají stejné pocity a navzájem se obohacovat a podporovat.

„Jsem ráda, že jsme se všichni poznali a nebyla jsem na to sama, furt jsme si pak volali a radili si“ (Božena). „Potkala jsem tam opravdové kamarádky, se kterými se s dětma vídáme a říkáme si své zkušenosti“ (Marika).

Další věc, kterou respondenti během přípravných kurzů ocenili, bylo představování reálných kazuistik a životních příběhů, jenž vyprávěli pěstouni, kteří už nějakou dobu pěstounskou péči vykonávají. Bylo pro ně hrozně přínosné si vyzkoušet, jak by reagovali na různé podněty a situace, které mohou nastat, a díky těmto kazuistikám také někteří zjistili, jaké mají hranice.

„Hodně nám byli pouštěné takové reálná videa o pocitech dětí a také jsme se učili, jak třeba reagovat v daných situacích. Samozřejmě realita je úplně jiná, ale aspoň jsem si vyzkoušela, kde mám své hranice“ (Květa).

Informátoři tuto část přípravných kurzů brali jako takové vyzkoušení si interaktivních her, díky kterým se učí reagovat na situace, které mohou v průběhu poskytování péče nastat. Jako například uvádí Běta, která si tyto reálné scénky velmi užívala a získala díky nim lepší vhled do této problematiky.

Jako přebytečné informace, které se na přípravných kurzech objevují, jsou dle nějakých informátorů přednášky o různých nemocech a zdravotních potížích. Božena byla velmi rozpačitá, když se na přípravných kurzech místo reálných problémů, které se dennodenně v pěstounské péči odehrávají, dozvídali o různých druzích nemocí.

Velké mínus, které respondenti uváděli, byla skutečnost, že se na přípravných kurzech vše jeví, jako že je pozitivní a bez problémů. Při přednáškách se dozvídali pouze kladné informace, například ze strany již dlouholetých pěstounů, kteří přednášeli pouze o dobrých zkušenostech. Také sociální pracovníci vystupovali velmi pozitivně a prezentovali, že je všechno krásné a bez problémů, a to se pěstounům moc nelíbilo, neboť nebyli vůbec připraveni na tu realitu, která je následně čekala a byli velmi překvapeni a demotivováni. Božena uvedla, že by byla moc vděčná, kdyby se na přípravách dozvěděla reálné informace o pěstounské péči, které by jí napomohli si uvědomit, že není vše zalité sluncem.

„Pracovnice vás tam podporují, že budete mít všude podporu, respitní péči a bůh ví co všechno, že jsou ty děti vděčný a pak přijde ta realita, kdy ani jedna věc není pravdivá“ (Jarmila). „Vůbec vám neřeknou, co všechno pěstounka obnáší a na co se máte připravit“ (Běta).

6.9 Podpora ze strany OSPOD a doprovázející organizace

Na základě výpovědí informátorů vyplývá, že velmi záleží, jací jsou na OSPOD sociální pracovníci a zda projevují nějakou empatii k pěstounům. Jedná se o to, že polovina výpovědí byla kladného typu a další polovina typu záporného. Informátoři, jenž popisovali podporu ze strany OSPOD byli spokojeni se sociální pracovníci, která je měla na starosti a cítili ze strany OSPOD vstřícnost a podporu.

„Podporu z OSPOD jsem cítila určitě, protože jsem dostala ospod'ačku, která začínala a prostě jsme si nějak tak navzájem pomáhali a podporovali“ (Květa). „S OSPOD nemám žádnéj problém a vždy mi pomohli, a hlavně při té přípravné fázi, kdy jsem opravdu nic nevěděla“ (Božena).

Informátoři, kteří nebyli s podporou ze strany OSPOD spokojeni uváděli, že si všechny informace, které zrovna v ten moment potřebovali, museli sehnat sami a OSPOD jim ani neposkytl nějakou podporu, která by jim napomohla obtížné chvíle lépe zvládnout. Je dobré zmínit, že se pěstouni ani na OSPOD raději neobrací a všechny věci si zařizují sami, neboť kdyby si spoustu věci samostatně nezařídili, tak je dle nich ani nemají. Marika například uvedla, že by podporu ze strany OSPOD velmi ocenila a byla by za ní vděčná, ale bohužel se nějakého vzájemného a podporujícího vztahu zatím nedočkala a uvádí, že si velmi cení své doprovázející organizace, která při ní vždy stojí.

„Já radši mému OSPOD nic neříkám a dělám si ty věci sama, protože jsem se už vícekrát spálila a nevím, zda by mi v nouzi pomohli“ (Jarmila). „Vůbec podporu nedostávám a kdybych si spoustu věci nezjistila a nezařídila sama, tak je prostě nemám“ (Běta).

7 ZÁVĚR

Na počátku této práce jsem si stanovila cíl, prostřednictvím kterého jsem chtěla zjistit, jaké mají pěstouni zkušenosti s procesem přípravy na výkon role pěstouna. Tento cíl jsem si stanovila z toho důvodu, jelikož jsem se chtěla dozvědět, jak celý tento proces pěstouni vnímají a jaký s ním mají zkušenosti. Dále jsem chtěla zjistit možná negativa či pozitiva tohoto procesu. Díky výzkumnému šetření bylo odhaleno, že respondenti mají velmi rozmanité zkušenosti, které se následně odrážejí na celém vnímání přípravného procesu. Také bylo zjištěno mnoho poznatků a doporučení, které by se daly aplikovat do praxe.

Práce je rozdělená na teoretickou část a praktickou část. V teoretické části byly nejprve uvedené základní informace o pěstounské péči. Dále jsem se podrobněji věnovala procesu přípravy a následného zařazení do evidence osob, díky němuž jsem si objasnila veškeré potřebné kroky a povinnosti, které žadatelé musí učinit, aby se dostali do evidence osob. Na konci teoretické části jsem se zabývala třemi vybranými výzkumy/studii, jež se zabývaly přípravami žadatelů na roli pěstouna, jejich motivací a důvody, proč se chtěli stát pěstouny, a poté jsem je zhodnotila. Teoretická část mi poskytla velmi přínosné a podrobné informace, které mi napomohly při realizaci následného výzkumného šetření.

Jedna z dílčích otázek v rozhovoru, byla směřována na motivy k tomu, stát se pěstounem/pěstounkou. Díky této otázce jsem se pokoušela zjistit, jakým způsobem se respondenti o pěstounské péči dozvěděli, a co byl jejich hlavní motiv na to podat žádost. Jelikož několik informátorů uvedlo, že mnohdy ani o formě pěstounské péče nevěděli a defacto se o ní dozvěděli až na OSPOD, kdy chtěli nejčastěji žádat o adopci, tak bych ráda navrhla doporučení ohledně větší propagace. Myslím si, že by se pěstounská péče měla více rozšiřovat na různých

billboardech, v reklamách, rádiích a na sociálních sítích, neboť se s tímto typem reklamy setkávají lidé dennodenně, a tímto způsobem by se to mohlo dostat více do povědomí společnosti. Mnozí lidé v mém okolí ani pořádně nevědí, co je účelem pěstounské péče a co je její náplní. Proto bych ráda navrhla toto doporučení, které by pomocí marketingové kampaně ukázalo lidem, že tato forma náhradní rodinné péče je velmi užitečná a přínosná.

Z mého realizovaného výzkumu jsem se dále dozvěděla, že informátoři nejsou natolik spokojení s přípravnou fází a následným zařazením do evidence osob stát se pěstounem, neboť mnohdy nepocítují takovou podporu a empatii ze strany sociálních pracovníků. Výsledky mé práce dále odkryly různé nedostatky, které se během přípravné fáze objevují. Jedná se například o minimální participaci pěstounů na procesech rozhodování. Pěstouni nemají moc příležitostí si určit své hranice a preference, které by jim vyhovovaly. Znamená to, že systém jim v mnoha případech neumožňuje prosadit svůj názor a nezohledňuje jejich požadavky a následně jsou směřováni k tomu, aby přijali jakékoliv dítě bez ohledu na jejich preference. Několik respondentů totiž uvedlo, že neměli možnost si nějaké preference určit, a díky tomu měli pocit, že přípravu vzdají. Proto by bylo dobré se více zaměřit na větší benevolentnost ze strany úřadů. Pěstouni by měli mít právo si určit své hranice a ostatní by je měli respektovat a přihlížet k nim. V praxi by to mělo znamenat, že by se více hledělo i na potřeby žadatelů a jejich priority, neboť každý jedinec je připravený na něco jiného a každý poskytne tu nejlepší péči a podporu té věkové skupině dětí, kterou si sám zvolí. Pěstouni si prochází velmi těžkou životní cestou a je namístě, aby se žadatelé/pěstouni, již od počátku spolupráce, mohli účastnit na procesu rozhodování, a tím měli možnost si říct, jaké jsou jejich hranice a potřeby. Pokud by to takto mělo přetrvávat delší dobu, je možné, že se o

pěstounskou péči bude projevovat menší zájem, z toho důvodu, že je každý jedinec psychicky a fyzicky připravený na něco jiného.

Ze zjištěných výsledků byla také zjištěna nespokojenost respondentů s psychologickým posouzením, které nebylo adekvátní, neboť dle nich není dobře strukturované a je příliš zaměřené na administrativu a rutinizaci. Nejvíce negativních výpovědí byly směřovány na chování psychologa, který k žadatelům nebyl příliš empatický a profesionální. Více jak polovina respondentů na toto období nevzpomíná v dobrém. Z výpovědí totiž vychází, že pro některé informátory byla tato zkušenost velmi psychicky náročná a vyčerpávající. Je ale namístě uvést, že psychologické posouzení je nedílnou součástí přípravného procesu a napomáhá vybrat toho nejvhodnějšího žadatele do evidence osob.

Z rozhovorů dále vyplynulo, že přípravné kurzy jsou velmi rozmanité a opravdu záležití, pod jakým krajským úřadem tyto přípravy žadatelé vykonávají. Velmi mě zarazilo, že se na nějakých přípravných kurzech zcela neinformuje o různých rizikových situacích a jejich následné řešení. Proto jsem došla k závěru, že by se mělo na těchto kurzech více vzdělávat o reálných situacích a jejich řešení. Toto doporučení je velmi důležité, neboť by žadatelům napomohlo se více připravit i na rizikové situace, které mohou po přijetí dítěte do péče nastat, a pěstouni už by věděli, jak se v těchto momentech zachovat a na koho se obrátit.

Z výpovědí byly odhaleny i nedostatky ve složení pracovníků, kteří žadatele vzdělávají, neboť několik výpovědí potvrdilo, že informátory učili lidé, kteří nejsou dlouholetými pěstouny anebo lidé, kteří nemají žádné osobní zkušenosti s tímto typem náhradní rodinné péče. Informátorům vadilo se dozvídat důležité informace od lidí, jež nemají žádnou zkušenost s výchovou dětí a mají pouze naučené základní informace, které si všichni jedinci mohou dohledat v literatuře. Bylo by dobré se zaměřit na lepší složení pracovníků, kteří se podílejí na přípravných

kurzech a opravdu zajistit vzdělávání od profesionálů, kteří mají rozmanité a obohacující zkušenosti s pěstounskou péčí a dětmi.

Tato práce měla porovnat i zkušenosti pěstounů, kteří vykonávali pěstounskou péči před novelizací a po novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Díky tomuto porovnání došlo ke zjištění, že se nějak razantně tyto zkušenosti před a po novelizaci zákona neodlišují. Velké změny byly zaznamenány pouze v pěstounské péči na přechodnou dobu, která se dle respondentů měla už více prosazovat od roku 2006, kdy se tato forma ukotvila v zákoně. Usuzuji tak, protože tato forma péče informátorům velmi chyběla. Dále velkou změnu, která z rozhovorů vyplývá, je zavedení doprovázejících organizací, které od roku 2013 pěstouny doprovází a pomáhají jim. Je nezbytné uvést poslední velkou změnu, na niž informátoři vzpomínají. Jedná se o změnu ve výši dávek, kdy informátoři po novelizaci zákona získali větší finanční odměny za poskytování pěstounské péče, které jim velmi napomáhají. Všechny tyto změny je dobré si uvědomit a zrekapitulovat, za cílem dalšího vývoje zákona č. 359/1999 Sb.

Do budoucna by tato doporučení mohla napomocť tomu, že by se mohlo objevit více zájemců o pěstounskou péči, a tím by se docílilo větší redukce umístování dětí do ústavní formy péče. Bylo by vhodné toto téma neopomíjet a více se zaměřovat na názory, požadavky a připomínky pěstounů ohledně přípravné fáze.

8 RESUMÉ

In my bachelor thesis I focused on the preparation phase and the adoption process from the perspective of a foster parent. The aim of the thesis was to find out what experiences foster carers have with the process of preparation for the role of foster carer. I divided the theoretical part into three chapters. In the first chapter, I focus briefly on foster care. Then, in the second chapter, I go into more detail about the mediation process and the subsequent placement on the applicant register. In the last chapter, I review three research studies that address a similar research aim, which I then evaluate.

In the practical part, I used qualitative research using semi-structured interviews. The respondents were divided into two categories. One part was providing foster care before 2013 and the other after 2013, when the amendment of the Law No. 359/1999 occurred, in order to further develop the Law No. 359/1999. Through the implementation of the research, I found out several positives and negatives from the informants about the preparation process, which could subsequently help the staff at OSPOD to work with them further.

9 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A PRAMENŮ

BAUM, A. C., CRASE, S. J. a CRASE, K. L., 2001. *Influences on the Decision to Become or Not Become a Foster Parent. Families in Society* [online]. Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1606/1044-3894.205>.

BUBLEOVÁ, V., 2018. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče [cit. 2022-09-08]. Dostupné z: https://nahradnirodina.cz/sites/default/files/zakladni_informace_o_nahradni_rodinne_peci.pdf.

BUBLEOVÁ, V., VÁVROVÁ, A., VRÁNOVÁ, L. a FRANTÍKOVÁ, J., 2011. *Základní informace o náhradní rodinné péči* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče [cit. 2022-09-08]. Dostupné z: https://nahradnirodina.cz/sites/default/files/zakladni_informace_o_nahradni_rodinne_peci.pdf.

FILADELFIE, 2013. *Změny v roce 2013* [online]. Filadelfie [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <http://www.filadelfiepristav.cz/situace-v-cr/zmeny-2013#>.

HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

HÖJER, I., SEBBA, J. a LUKE, N., 2013. *The impact of fostering on foster carers' children An international literature review Acknowledgements* [online]. Rees centre for research in Fostering and Education: University of Oxford [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/260798352_The_impact_of_fostering_on_foster_carers'_children_An_international_literature_review_Acknowledgements.

KONEČNÁ, H. a KOUBOVÁ, L., 2010. *Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v České republice: (popis současného stavu)* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: https://nahradnirodina.cz/sites/default/files/monitoring_priprav_na_nahradni_rodinnou_peci.pdf.

KVALE, S., 1996. *InterViews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks: Sage.

MACELA, M., 2012. *Informace k vybraným ustanovením zákona 4. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. k 21.12. 2012* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2022-09-18]. Dostupné z: https://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/324cs_1.pdf&original=Informace_1.pdf.

MACELA, M., 2019. *Krátkodobá pěstounská péče* [online]. Brno: Sdružení pěstounských rodin [cit. 2022-10-05]. Dostupné z: http://www.pestouni.cz/wpcontent/uploads/2019/04/Prechodna_pestounska_pece_brozura_A5_web.pdf.

MACGREGOR, T. E., RODGER, S., CUMMINGS, A. L. a LESCHIED, A. W., 2006. *The Needs of Foster Parents: A Qualitative Study of Motivation, Support, and Retention. Qualitative Social Work* [online]. University of Western Ontario: Kanada [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1473325006067365>.

MACKOVÁ, M., 2014. *Sociální práce v rodině a náhradní rodinná péče* [online]. Hradec Králové: Gaudeasmus [cit. 2022-10-05]. Dostupné z: https://www.uhk.cz/file/edee/filozoficka-fakulta/studium/mackova_-_socialni_prace_v_rodine_a_nahradni_rodinna_pece.pdf.

MAJEROVÁ, K., 2015. *Pěstounství je profese* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [cit. 2022-10-26]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Pestounstvi_profese_archiv.pdf/05050b43-98a8-c396-7195-c2134e972f47.

MIOVSKÝ, M., 2009. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.

MPSV, 2012. *Novela zákona o sociálně právní ochraně dětí* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2022-09-01].

Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Prezentace_180113.pdf/4218d62b-f1f2-048d-9d16-6420448ab97b.

MPSV, 2013. *Sociální reforma, dávky péstounské péče 2013* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2022-09-18].

Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/954010/davky_2013.pdf/c9c08ae1-26c5-b8d4-38eb-328d66783bf0.

MPSV, 2021. *Novela zákona č. 359/1999 Sb. o SPOD a souvisejících předpisů (zákon č. 363/2021 Sb.) Náhradní rodinná péče* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2022-08-18].

Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Prezentace_novela_Nahradni+rodinna+pece.pdf/c9d34b0f-ef9d-9ea8-a97c-ccc808a26895.

MPSV, 2022a. *Dohody o výkonu péstounské péče – vzorová dohoda a formuláře* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/dohody-o-vykonu-pestounske-pece-vzorova-dohoda-a-formulare>.

MPSV, 2022b. *Proces zprostředkování* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2022-08-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/proces-zprostredkovani>.

NOVÁK, T. a GABRIEL, Z., 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, Psyché (Grada).

NOVOTNÁ, H., ŠPAČEK O. a ŠŤOVÍČKOVÁ M., 2019. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK.

NOŽÍŘOVÁ, J., 2012. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha.

PATOČKOVÁ, L., KUBICOVÁ, K. a NOVOTNÁ, A., 2019. *Klíčovou dírkou, aneb, Jak se orientovat v procesu provázení pěstounských rodin* [online]. Praha: Powerprint [cit. 2022-08-14]. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2019/08/KI%C3%AD%C4%8Dovou-d%C3%ADrkou-PC.pdf>.

PAZLAROVÁ, H. a ed., 2016. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál.

PRIDE, 2018. *Program PRIDE* [online]. Právo na dětství [cit. 2022-11-20]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/odbornici/program-pride/>.

ŘEZÁČ, K., 2022. *Potencialita dětí v náhradní rodinné péči: ...od očekávání k autonomii*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.

ŠVARŤÍČEK, R. a ŠEĐOVÁ K., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

ÚŘAD PRÁCE, 2022. *Dávky pěstounské péče a zaopatřovací příspěvek* [online]. Praha: Úřad práce České republiky [cit. 2022-09-14]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>.

VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče [cit. 2022-09-25]. Dostupné z: http://detskyusvit.cz/wp-content/uploads/2018/08/psychicky_vyvoj_ditete_v_nrp.pdf.

VÁVROVÁ, A., 2012. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče: (metodika)* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče [cit. 2022-08-25]. Dostupné z:

https://nahradnirodina.cz/sites/default/files/pripravy_pro_budouci_nahradni_rodice_metodika.pdf.

VZÁJEMNÉ SOUŽITÍ, 2022. *Základní informace o pěstounské péči* [online]. Ostrava: Vzájemné soužití o.p.s. [cit. 2022-10-05]. Dostupné z: <https://www.vzajemnesouziti.cz/file.php?nid=15768&oid=5945806>.

ZÁKONY PRO LIDI, 2023. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí* [online]. [cit. 2022-10-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>.

ZEZULOVÁ, D., 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál.

10 SEZNAM ZKRATEK

Č. – číslo

ČR – Česká republika

FO – fyzická osoba

KÚ – krajský úřad

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

NRP – náhradní rodinná péče

OSPOD – orgán sociálně právní ochrany dětí

OÚORP – Obecní úřad s rozšířenou působností

PP – pěstounská péče

PPPD – pěstounská péče na přechodnou dobu

PRIDE – parent resources for information, development and education

Sb. – sbírky

SP – sociální pojištění

ZP – zdravotní pojištění

11 PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstouny

Tiskopis prosím vyplňte čitelně

podací razítka

Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu

I. Žadatelka:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :		
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem:	za jménem:	
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:		
Místo trvalého pobytu:	Obec:	Část obce:
Ulice:	Č. p. ⁴⁾ :	Č. orient.:	PSČ:
Cizinec - adresa pobytu:	Obec:	Část obce:
Ulice:	Č. p. ⁴⁾ :	Č. orient.:	PSČ:
Rodinný stav:	Telefon:	E-mail:	

II. Žadatel:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :		
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem:	za jménem:	
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:		
Místo trvalého pobytu:	Obec:	Část obce:
Ulice:	Č. p. ⁴⁾ :	Č. orient.:	PSČ:
Cizinec - adresa pobytu:	Obec:	Část obce:
Ulice:	Č. p. ⁴⁾ :	Č. orient.:	PSČ:
Rodinný stav:	Telefon:	E-mail:	

Žádám o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se **osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu¹⁾**, v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

V případě osvojení, pokud krajský úřad nezprostředkuje osvojení do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů, **souhlasím – nesouhlasím²⁾** s tím, aby tato žádost byla postoupena Úřadu pro mezinárodní právní ochranu dětí za účelem zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny.

Žádám výlučně o osvojení z ciziny. Ano – Ne³⁾

¹⁾ Uveďte všechna jména osoby.

²⁾ Kolonku **Rodné příjmení** vyplňte pouze v případě, že se liší od příjmení.

³⁾ Cizinci, pokud nemají v ČR ustáleno nošení čísla, uvedou v kolonce **Rodné číslo** v ČR datum narození ve tvaru den, měsíc, rok.

Souhlasím s tím, že orgány sociálně právní ochrany dětí, podílející se na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče, jsou oprávněny získávat další potřebné údaje zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné rodinné prostředí, a dále jsou oprávněny kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.

Dávám souhlas s uchováním a zpracováním osobních údajů a fotokopii osobních dokladů všemi orgány sociálně-právní ochrany, které se budou podílet na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče (v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění a zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, v platném znění).

Souhlasím s účastí na odborné přípravě k přijetí dítěte do rodiny.

Formulář jsem převzal(a) z oficiálních webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí, nezměnil(a) jsem na něm žádné pevné texty, pouze jsem pravdivě vyplnil(a) kolonky určené k vyplňování.

V _____ dne . . 20

podpis žadatelky

V _____ dne . . 20

podpis žadatele

K žádosti prosím doložte:

- občan ČR - doklad o státním občanství
- cizinec - doklad o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitěm přechodném pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR
- občan ČR - opis z evidence Rejstříku trestů - vyžádá obecní úřad s rozšířenou působností
- cizinec - doklad obdobný opisu z evidence Rejstříku trestů vydaný ve státech, ve kterých se žadatel zdržoval nepřetržitě déle než 3 měsíce v době od dovršení patnáctého roku věku do podání žádosti - doloží žadatel
- zpráva o zdravotním stavu praktického lékaře předložena žadatelem
- dotazník obsahující další osobní údaje žadatele, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, údaje o osobách žijících v domácnosti žadatele, představy o dítěti

Zdroj: MPSV

Příloha č. 2

Rozhodnutí o vhodnosti

Městský úřad, Obecní úřad obce s rozšířenou působností.....

Č.j.:.....

V..... dne 18. března 2013

Rozhodnutí

Městský úřad (dále jen „orgán SPOD“) podle ustanovení § 47b odst. 2 a 61 odst. 3 písm. e) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“), rozhodl ve věci

manželů Jany X., nar., a Jana X., nar., (dále jen „osoby pečující“), trvale bytem, kterým bylo rozhodnutím Městského úřadu v N. ze dne 2. ledna 2013, čj., které nabylo právní moci dne 28. 1. 2013, svěřeno do společné péče fyzických osob, které mají zájem stát se pěstounem, nezř. dítě N., nar. 1. 1. 2008, trvale bytem, (dále jen „svěřené dítě“).

o úpravě podrobností ohledně výkonu práv a povinností osob pečujících založených v § 47a zákona

takto:

- I. Orgán SPOD zajistí na žádost osoby pečující dočasnou výpomoc z důvodů uvedených v § 47a odst. 2 písm. a) zákona tehdy, pokud se takový důvod týká obou osob pečujících nebo pokud osoba pečující, již se tento důvod netýká, není schopna zajistit ve vztahu ke svěřeným dětem péči sama. Je-li tento důvod osobě pečující předem znám, je povinna předem včas požádat orgán SPOD o poskytnutí dočasné nebo trvalé výpomoci. Jinak je osoba pečující povinna uvědomit orgán SPOD o důvodu, uvedeném v § 47a odst. 2 písm. a) zákona, a o předpokládané době jeho trvání bez zbytečného průtahů. Formu, kterou bude pomoc poskytnuta, určí bezodkladně na základě žádosti osoby pečující a v souladu s opatřeními vyplývajícími z individuálního plánu ochrany dítěte orgán SPOD. Výši spoluúčasti osoby pečující na úhradě nákladů souvisejících s poskytnutím dočasné výpomoci včetně nákladů na stravu a ubytování dítěte, jemuž je poskytována celodenní nebo vícedenní péče, zahrnující zaopatření, domluví orgán SPOD s osobou pečující nejpozději při zajištění dočasné výpomoci.
- II. Orgán SPOD poskytne pomoc se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě v rozsahu 14 kalendářních dnů v běžném roce podle § 47a odst. 2 písm. b) zákona na žádost osoby pečující, podanou nejpozději do 30. dubna běžného roku. Dobu a způsob poskytování této pomoci určuje orgán SPOD v souladu s opatřeními vyplývajícími z individuálního plánu ochrany dítěte nejpozději do 20. června běžného roku, nedohodne-li se s osobou pečující jinak; to platí i v případě, že nebyla žádost ze strany osoby pečující podána. Výši spoluúčasti osoby pečující na úhradě nákladů souvisejících se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě včetně nákladů na stravu a ubytování dítěte, jemuž je poskytována celodenní nebo vícedenní péče, zahrnující zaopatření, domluví orgán SPOD s osobou pečující nejpozději při zajištění celodenní péče o svěřené dítě. Tato pomoc se poskytuje oběma osobám pečujícím současně.
- III. Orgán SPOD zprostředkuje na žádost osoby pečující psychologickou, terapeutickou nebo jinou odbornou pomoc podle § 47a odst. 2 písm. c) zákona s přihlédnutím k opatřením vyplývajícím z individuálního plánu ochrany dítěte alespoň jednou za 6 měsíců po sobě jdoucích v nezbytném rozsahu. Způsob a formu pomoci určuje orgán SPOD. O způsobu úhrady nákladů se dohodne osoba pečující s poskytovatelem pomoci.

- IV. Osoby pečující jsou povinny zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o děti v rozsahu alespoň 24 hodin v období 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců. Orgán SPOD zajistí nebo zprostředkuje podle § 47a odst. 2 písm. d) zákona osobám pečujícím bezplatnou možnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po dohodě s osobami pečujícími a v souladu s opatřeními vyplývajícími z individuálního plánu ochrany dítěte. Nedojde-li k dohodě, určí dobu a způsob zvyšování znalostí a dovedností orgán SPOD.
- V. Osoby pečující jsou povinny udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči, a umožnit těmto osobám styk se svěřeným dítětem, a to v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte, při tom mají právo na pomoc. Orgán SPOD je povinen na žádost osob pečujících poskytnout pomoc se zajištěním asistence zaměstnance orgánu SPOD nebo jiné odborně způsobilé osoby při styku svěřeného dítěte s rodiči nebo jinými osobami blízkými a poskytnout pomoc se zajištěním vhodného místa pro realizaci tohoto styku, je-li žádost v souladu s opatřeními, vyplývajícími z individuálního plánu ochrany dítěte.
- VI. Osoby pečující jsou povinny umožnit sledování naplňování tohoto rozhodnutí pověřeným zaměstnancem orgánu SPOD podle § 47b odst. 5 zákona a spolupracovat rovněž se zaměstnancem Městského úřadu v N. pověřeným sledovat vývoj svěřeného dítěte podle § 19 odst. 6 zákona.
- VII. Účinky tohoto rozhodnutí trvají po dobu, po kterou trvá péče osoby pečující o svěřené dítě; zanikají však uzavřením dohody o výkonu péstounské péče.

Odůvodnění:

Obecní úřad v N., jako místně příslušný orgán podle § 61 odst. 1 zákona, rozhodl dne 2. ledna 2013 o svěřeni dítěte do společné předpěstounské péče manželů N. Toto rozhodnutí Obecní úřad v N. oznámil orgánu SPOD podle § 51 odst. 1 dne 4. ledna 2013. Dne 10. ledna 2013 zaslal orgán SPOD osobám pečujícím návrh na uzavření dohody o výkonu péstounské péče ve smyslu § 47b odst. 1 zákona, který byl oběma osobám pečujícím doručen dne 15. ledna 2013. Ačkoli proběhla před orgánem SPOD dvě jednání s osobami pečujícími, a to dne 7. února 2013 a 25. února 2013, osoby pečující orgánu SPOD do dne 28. února 2013, kdy uplynula lhůta podle § 47b odst. 2 zákona, nedoručily návrh dohody opatřený jejich podpisy ve smyslu § 164 odst. 2 věta poslední zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), ani nebyl orgán SPOD požádán o vyjádření, zda souhlasí s uzavřením dohody osobami pečujícími s jiným subjektem, proto dne 1. března 2013 zahájil podle § 47b odst. 2 zákona a § 46 správního řádu řízení o úpravě podrobností ohledně výkonu práv a povinností založených v § 47a zákona, což osobám pečujícím ve smyslu § 46 odst. 1 správního řádu řádně oznámil spolu s předvoláním k ústnímu jednání podle § 49 a § 59 správního řádu, které stanovil na den 18. března 2013.

Osoby pečující se k ústnímu jednání dostavily a o jeho průběhu byl vyhotoven protokol. Osoby pečující se odmítly vyjádřit, proč neakceptovaly návrh dohody o výkonu péstounské péče, ani k dotazu pověřeného zaměstnance orgánu SPOD nespécifikovaly výhrady ke konkrétním bodům návrhu uvedené dohody. Současně však vyjádřily svůj souhlas s úpravou práv a povinností založených v § 47a zákona správním rozhodnutím v rozsahu a za podmínek, uvedených ve výroku. Osoby pečující byly při uvedeném jednání rovněž poučeny o skutečnosti, že realizace práv a povinností uvedených ve výroku musí v každém jednom případě být vždy v souladu s aktuálním zněním individuálního plánu ochrany dítěte (dále jen „IPOD“), což potvrdily podpisem protokolu v souladu s § 18 odst. 3 správního řádu. Na základě provedeného dokazování bylo téhož dne vydáno toto rozhodnutí, které orgán SPOD ústně vyhlásil, a ve smyslu § 67 odst. 2 správního řádu jej vyhotovil v písemné formě.

O právu na poskytnutí dočasné nebo trvalé výpomoci z důvodů uvedených v § 47a odst. 2 písm. a) zákona bylo rozhodnuto v souladu s úpravou § 45c odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, podle kterého je pěstoun povinen o dítě osobně

pečovat, proto se dočasná nebo trvalá výpomoc poskytuje pouze tehdy, pokud je dán důvod pro poskytnutí této pomoci na straně obou osob pečujících, nebo sice jen jedné, avšak ani druhá osoba pečující z vážných důvodů nemůže po dobu trvání uvedeného důvodu péči sama zajistit a nelze to po ní ani spravedlivě požadovat. Z hlediska hospodárnosti a efektivnosti výkonu činnosti orgánem SPOD pak bylo rozhodnuto tak, že je-li uvedený důvod osobě pečující, která o zajištění pomoci ve smyslu uvedeného ustanovení žádá, předem znám, je povinna požádat předem včas o zajištění této pomoci, jinak je o její potřebě povinna orgán SPOD uvědomit bez zbytečného průtahů, jinak tuto pomoc nelze zajistit.

Formu zajištění uvedené pomoci určuje na základě žádosti a ve vztahu k uvedenému důvodu orgán SPOD, který zejména určí, zda pomoc bude poskytnuta se souhlasem osoby pečující v domácnosti osoby pečující, v zařízení poskytovatele služeb péče o děti nebo podobně, a to vždy v souladu s aktualizovaným zněním IPOD. To znamená, že v případě, kdy by pro dítě v daném okamžiku na základě vyhodnocení jeho situace a definování jeho aktuálních potřeb v IPOD nebylo v danou chvíli umístění dítěte do určitého typu péče pro dítě bezpečné a v jeho zájmu, nelze péči o dítě takovým způsobem ze strany orgánu SPOD zajistit, a to ani na žádost osoby pečující. Jde-li o službu poskytovanou jiným subjektem než orgánem SPOD za úhradu, je nezbytná předchozí domluva orgánu SPOD a osoby pečující o způsobu a výši její spoluúčasti na úhradě služby. K této domluvě musí dojít nejpozději ve chvíli zajištění služby, zpravidla ve chvíli, kdy má dojít k převzetí dohledu nad svěřeným dítětem; nedojde-li k takové domluvě, nelze dočasnou výpomoc ze strany orgánu SPOD poskytnout, resp. zajistit. V případě, že pomoc bude poskytována formou péče v zařízení služeb péče o děti, které vyžaduje žádost nebo souhlas zákonného zástupce, je osoba pečující povinna zároveň zajistit potřebnou součinnost ve vztahu k orgánu SPOD a příslušnému zařízení. Vzhledem k nebezpečí z prodlení může osoba pečující požádat o tuto pomoc též telefonicky na nepřetržitě dostupné lince, zřízené v rámci pracovní pohotovosti, a zveřejněné na webových stránkách orgánu SPOD.

O poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče v rozsahu 14 dní v kalendářním roce („respirační péče“) bylo rozhodnuto v souladu s § 47a odst. 2 písm. b) zákona. Osoba pečující je povinna požádat o čerpání respirační péče do 30. dubna roku, v němž má být respirační péče realizována. Tuto pomoc lze poskytnout pouze oběma osobám pečujícím současně. Doba čerpání určí orgán SPOD dle možností v daném místě a čase jakož i s ohledem s ohledem na potřeby dítěte, vyplývající z IPOD podle § 10 odst. 3 písm. d) a odst. 5 zákona, a to nejpozději ve lhůtě uvedené ve výroku, nedohodne-li se s osobami pečujícími na jiném postupu. Nepožádá-li ani jedna z osob pečujících o čerpání respirační péče ve lhůtě uvedené ve výroku, určí dobu čerpání orgán SPOD sám. Způsob realizace zajištění celodenní péče určuje orgán SPOD s ohledem na potřeby dítěte vyplývající z IPOD. O spoluúčasti osoby pečující na úhradě respirační péče platí to samé, co o zajištění dočasné výpomoci podle výroku I.

O zprostředkování odborné pomoci bylo rozhodnuto podle § 47a odst. 2 písm. c) zákona. Za tuto pomoc se však nepovažuje poradenská pomoc, již je povinen poskytovat krajský úřad nebo orgán SPOD osobě pečující zejména v otázkách výchovy podle § 11 odst. 1 písm. a) a b) resp. odst. 2 písm. c) zákona a podle § 4 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Formu a způsob této pomoci určí orgán SPOD na základě žádosti osoby pečující a v souladu s IPOD, byl-li aktualizován, a lze-li formu a způsob pomoci tímto způsobem určit. O úhradě poskytnuté pomoci se dohodne osoba pečující s příslušným poskytovatelem služby. Vzhledem k nebezpečí z prodlení může osoba pečující požádat o tuto pomoc též telefonicky na nepřetržitě dostupné lince, zřízené v rámci pracovní pohotovosti, a zveřejněné na webových stránkách orgánu SPOD.

O zajištění nebo zprostředkování možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě bylo rozhodnuto podle § 47a odst. 2 písm. d) a f) zákona. Obě osoby pečující mají povinnost zvyšovat si uvedené znalosti a dovednosti v rozsahu stanoveném zákonem. Orgán SPOD může zajistit nebo zprostředkovat realizaci uvedených povinností buď oběma osobám pečujícím současně, přičemž po dobu takového zvyšování znalostí a dovedností bude povinen poskytnout pomoc při zajištění osobní péče o svěřené dítě ve

Příloha č. 3

Tabulka respondentů

Respondenti	Začátek výkonu pěstounské péče	Typ pěstounské péče
Běta	2011	Dlouhodobá pěstounka
Božena	2012	Dlouhodobá pěstounka
Jarmila	2012	Dlouhodobá pěstounka
Marika	2013	Přechodná pěstounka
Slávka	2019	Přechodná pěstounka
Květa	2017	Přechodná pěstounka

Příloha č. 4

Témata rozhovoru

1. **Motivace pro výkon pěstounské péče** – prvotní myšlenka o pěstounství, důvody motivace být pěstounem, povědí o pěstounství
2. **Příprava na roli pěstouna** – průběh přípravy, aktivní zapojení do přípravné fáze, určení hranic, vnímání přípravné fáze
3. **Zkušenosti s přípravným procesem** – špatná zkušenost během přípravy, názor na kurzy, obsah kurzu, edukace o výskytu rizik, psychologické a zdravotní posouzení, zkušenosti pěstounů před a po novelizaci zákona
4. **Spolupráce s OSPOD a doprovázejícími organizací** – zkušenosti s pracovníky, podpora ze strany OSPOD

Příloha č. 5

Informovaný souhlas

Výzkumnice Klára Kozlová, studentka ZČU Plzeň, vedoucí bakalářské práce Mgr. Alena Glajchová Ph. D.

Tento souhlas slouží pro účely bakalářské práce Kláry Kozlové na téma Pěstounská péče: přípravná fáze a proces přijetí z perspektivy pěstouna. Cílem této práce je zjistit, jaké mají pěstouni zkušenosti s procesem přípravy na výkon role pěstouna.

Rozhovor bude probíhat formou distanční a uskuteční se DD. MM. RRRR.

Já (Vaše jméno) podpisem stvrzuji a souhlasím s těmito podbody:

- Byl/a jsem obeznámen/a s cílem práce, se strukturou a realizací bakalářské práce Kláry Kozlové.
- Byl/a jsem seznámen/a s průběhem realizace rozhovoru a také s uvedením časového rozmezí.
- Jsem si vědom/a, že je vše dobrovolné, a pokud nebudu chtít na nějaké otázky odpovědět, či nebudu dále chtít spolupracovat, mohu vždy dobrovolně odstoupit z výzkumu, bez uvedení důvodu.
- Jsem si vědom/a, že poskytnuté informace jsou důvěrné a anonymní. Nikde nebude uvedené mé jméno a osobní informace, které by mě mohly identifikovat.

- Byl/a jsem obeznámena o tom, jak bude s bakalářskou prací dále naloženo.
- Souhlasím s nahráváním celého rozhovoru a s úplným přepisem pro účely bakalářské práce.

Datum:

Podpis výzkumnice:

Podpis respondenta: